

Vlaams
Parlement

ingediend op **536** (2020-2021) – Nr. 13
15 januari 2021 (2020-2021)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering
van het Vlaamse Coronabeleid
uitgebracht door Koen Daniëls, Loes Vandromme en Hannelore Goeman

over de evaluatie en verdere uitvoering
van het Vlaamse coronabeleid
in het beleidsdomein Onderwijs en Vorming:
buitengewoon secundair onderwijs
en hoger onderwijs

Samenstelling van de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid:

Voorzitter: Björn Rzoska.

Vaste leden:

Arnout Coel, Koen Daniëls, Marius Meremans, Wilfried Vandaele, Karl Vanlouwe;
Roosmarijn Beckers, Jan Laeremans, Kristof Slagmulder;
Jo Brouns, Loes Vandromme;
Freya Saeys, Willem-Frederik Schiltz;
Elisabeth Meuleman, Björn Rzoska;
Hannes Anaf.

Plaatsvervangers:

Andries Gryffroy, Kathleen Krekels, Bert Maertens, Lorin Parys, Tine van der Vloet;
Yves Buysse, Immanuel De Reuse, Stefaan Sintobin;
Katrien Schryvers, Peter Van Rompuy;
Siame El Kaouakibi, Maurits Vande Reyde;
Johan Danen, Jeremie Vaneekhout;
Hannelore Goeman.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

Documenten in het dossier:

536 (2020-2021) – Nr. 1 t.e.m. 12: Verslagen van de hoorzitting

INHOUD

I.	Uiteenzetting door Pieter Stock, Dominiek Savio	5
1.	Dominiek Savio.....	5
2.	Tijdlijn van de afgelopen maanden	6
3.	Reflecties	7
II.	Vragen van de leden	9
1.	Vragen van Loes Vandromme	9
2.	Vragen van Elisabeth Meuleman	10
3.	Vragen van Steve Vandenberghe	11
4.	Vragen van Jos D’Haese.....	11
5.	Vragen van Kathleen Krekels.....	11
6.	Vragen van Jan Laeremans	13
7.	Vragen van Jo Brouns.....	13
8.	Vragen van Koen Daniëls	13
III.	Antwoord van Pieter Stock en Taziana Pyson, Dominiek Savio	14
IV.	Uiteenzetting door Koen Verlaeckt, secretaris-generaal VLIR.....	17
1.	Aanpak	17
1.1.	In de aanloop naar de eerste lockdown.....	17
1.2.	Tweede semester academiejaar 2019-2020	17
1.3.	Vorbereiding academiejaar 2020-2021.....	18
1.4.	Eerste semester academiejaar 2020-2021	19
1.5.	Permanente afstemming	19
2.	Impact	19
2.1.	Mentale impact.....	19
2.2.	Budgettaire impact	19
3.	Aanbevelingen, lessen en vaststellingen.....	20
V.	Uiteenzetting door Eric Vermeylen, secretaris-generaal VLHORA.....	21
1.	Afstandsonderwijs als norm vanaf 13 maart 2020	21
2.	Contactluwe campus vanaf 18 mei 2020	22
3.	Opstart academiejaar 2020-2021.....	23
4.	Tweede lockdown vanaf 2 november 2020, praktijkonderwijs mogelijk vanaf 30 november 2020	23
5.	Aanbevelingen	23

VI. Vragen van de leden	24
1. Vragen van Johan Danen	24
2. Vragen van Steve Vandenberghe	24
3. Vragen van Jos D'Haese.....	25
4. Vragen van Koen Daniëls	26
5. Vragen van Kristof Slagmulder	27
6. Vragen van Brecht Warnez	28
7. Vragen van Jo Brouns.....	29
8. Vragen van Loes Vandromme	29
VII. Antwoorden namens VLIR en VHLORA	30
Gebruikte afkortingen	35

Bijlage: zie [dossierpagina](#) op www.vlaamsparlement.be

Op vrijdag 4 december 2020 hield de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid een hoorzitting over de evaluatie en verdere uitvoering van het Vlaamse coronabeleid in het beleidsdomein Onderwijs en Vorming: buitengewoon secundair onderwijs en hoger onderwijs. De sprekers waren:

- Pieter Stock, Dominiek Savio;
- Taziana Pyson, Dominiek Savio;
- Luc Sels, rector KU Leuven, voorzitter VLIR;
- Rik Van de Walle, rector Universiteit Gent, ondervoorzitter VLIR;
- Koen Verlaeckt, secretaris-generaal VLIR;
- Joris Hindryckx, Katholieke Hogeschool VIVES Zuid, voorzitter VLHORA; en
- Eric Vermeulen, secretaris-generaal VLHORA.

De presentaties van de sprekers zijn terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

Het Uitgebreid Bureau van 27 mei 2020 besliste een themadebat te houden, conform artikel 78 van het Reglement, met het oog op de evaluatie van het Vlaamse coronabeleid en het uitzetten van een postcoronatraject. Om dit themadebat voor te bereiden werd de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid opgericht. Deze commissie ad hoc zal een maatschappelijke beleidsnota opstellen die, naast de probleemstelling, een langetermijnvisie inhoudt en verduidelijkt wat men er in de lopende zittingsperiode aan wil doen, na hoorzittingen met experts en vertegenwoordigers van de diverse betrokken sectoren. Met het themadebat wordt beoogd om enerzijds een evaluatie op te maken van de voorbije coronacrisisperiode, met als bedoeling hieruit de nodige lessen te trekken voor de toekomst, en anderzijds een eerste aanzet te geven voor een postcoronatraject.

(Deze commissievergadering werd als videoconferentie georganiseerd.)

I. Uiteenzetting door Pieter Stock, Dominiek Savio

1. Dominiek Savio

Pieter Stock stelt zijn school voor buitengewoon secundair onderwijs in het West-Vlaamse Gits voor. Alle coronagerelateerde maatregelen staan haaks op het pedagogische project en de visie van de school. Voor een school die inzet op ervaringsleren is het beperken van contacten geen evidente uitdaging. Ook afstand houden is niet evident voor een school met veel leerlingen die, vanwege een fysieke beperking, nood aan ondersteuning hebben. Bovendien hebben heel wat leerlingen dat aanmoedigende schouderklopje nodig. Op *Dominiek Savio* wordt aangeleerd dat de kansen soms bij de ander zitten. Maar onder corona moet men de ander zien als een mogelijk gevaar voor de eigen gezondheid.

Pieter Stock licht de werking van *Dominiek Savio* toe. De school is een type 4-school, buso voor leerlingen met een neuromotorische beperking. De werking is zeer divers. In opleidingsvorm 1 zijn er groepen waarmee soms zeer basaal moet worden gewerkt. De leerlingen leven en verblijven in een beschermd milieu. Opleidingsvorm 2 richt zich vooral op de beschermde werkomgeving, de maatwerkbedrijven. Opleidingsvorm 4 zit dicht bij het gewoon secundair onderwijs. Daarnaast is er nog een ondersteuningsteam om leerlingen in de gewone scholen te ondersteunen.

Dominiek Savio wordt gekenmerkt door een heel grote diversiteit bij de leerlingen en in de ploeg. Die diversiteit is zichtbaar in de mobiliteit van de leerlingen: van zelfstandig stappen tot een elektronische rolstoel met hoofdaansturing. Daarachter

zit een grote diversiteit van medische diagnoses. Er zijn jongeren met een beperking van bij de geboorte, met een progressieve toename van hun beperking, of met laattijdige diagnoses. Heel wat van die jongeren behoren bij de risicodoelgroepen. Zij hebben bijvoorbeeld een slikproblematiek, beperkte longfuncties of spierziektes. Diversiteit is er ook in de perspectieven. Er is het perspectief van de beschermde leefomgeving, of van betaalde tewerkstelling en volwaardig zelfstandig functioneren in de maatschappij. Ook de context waarin de jongeren opgroeien wordt gekenmerkt door diversiteit. Sommige jongeren hebben een zeer aanmoedigende en ondersteunende thuiscontext. Voor andere jongeren is Dominiek Savio de hoofdverblijfplaats omdat zij op weinig netwerk kunnen rekenen. Er zijn jongeren die uit het buitengewoon lager onderwijs komen, maar er zijn evengoed jongeren die er op latere leeftijd zijn terechtgekomen na het doorlopen van een cascade.

Ook de ploeg van Dominiek Savio is divers en multidisciplinair. Er zijn leerkrachten, opvoeders, verpleegkundigen, kine's, logo's en ergo's. Maar er is ook een zeer diverse achtergrond. Er zijn er die uit een zorgvoorziening komen, uit het gewoon onderwijs, maar ook uit houtbewerking en retail. Er is een zeer intense samenwerking en kruisbestuiving.

Er is in Dominiek Savio een grote diversiteit in de leertrajecten. Er wordt gewerkt aan duurzame keuzes. Er wordt verder gekeken dan het schooltraject: in functie van tewerkstelling, persoonlijke ontwikkeling en ontwikkeling op het relationele vlak. Daarom wordt er heel vaak buiten de muren van de organisatie gekeken. De organisatie kent verschillende clusters: zorg en onderwijs. Ze is ingebed in een ruimere groep, waardoor kan worden gezocht naar tewerkstelling of ondersteuning voor tewerkstelling in de hele provincie.

2. Tijdlijn van de afgelopen maanden

Op 15 maart 2020 werd de school gesloten. De slagzin van de pastorale werkgroep was in 2020 'Verwacht het onverwachte', wat zeer toepasselijk bleek. Vanaf de maandag na de sluiting werd meteen overgegaan tot voltijds afstandsonderwijs. De klastitularissen namen daartoe contact op met alle ouders en leerlingen, om de digitale mogelijkheden in kaart te brengen. In de volgende vijf weken werd er gefinetuned, tot er een evenwichtig haalbaar en voor alle partijen werkbaar aanbod was. De omschakeling was voor iedereen ingrijpend, zowel voor leerlingen, ouders als teams van Dominiek Savio. Heel wat leerlingen waren angstig. Het verlies van de vaste regelmaat van het aanbod en de ondersteuning, maar ook van de geborgenheid die de school kon bieden, bracht heel wat teweeg bij ouders en leerlingen. Daarom werd het aanbod tijdens de paasvakantie van 2020 aangehouden. Heel wat collega's sprongen bij in de zorgcluster.

Na de paasvakantie van 2020 werd het afstandslernen gecombineerd met noodopvang in de school. Op 18 mei 2020 mocht de school weer open. Toen werd twee dagen fysieke aanwezigheid op de school gecombineerd met afstandsonderwijs en noodopvang. De school heeft in die periode vooral ingezet op alle leerprocessen van alle leerlingen. De school werd voor alle opleidingsvormen opengesteld. Alle ondersteuningsnoden werden gedetecteerd en bleken in alle opleidingsvormen even hoog. Toen werd er ook beslist om deze keuze te bestendigen tot het einde van het schooljaar 2019-2020 omdat voorspelbaarheid voor iedereen zeer belangrijk is. De leerlingen en de ouders hebben dat heel erg gewaardeerd.

Na de zomer van 2020 kon er worden gestart onder code geel. Twee weken voor de herfstvakantie van 2020 kwam er een aangescherpt regime. Na de verlengde herfstvakantie ging de school open onder code oranje, met verschillende draaiboeken: voor de opleidingsvormen 1 en 2 en de eerste graad van opleidingsvorm 4 kon er met voltijds contactonderwijs worden gestart, maar voor de tweede en

derde graad van opleidingsvorm 4 was er maximaal 50 procent contactonderwijs. Toch werd alle leerlingen aangeboden om voltijds naar school te komen omdat er bij hen allen op heel veel verschillende vlakken grote kwetsbaarheid is. Zij hebben extra tijd nodig om zich de zaken eigen te maken. Zij krijgen in de school ook heel wat therapie aangeboden. Dominiek Savio kon deze kans bieden omdat de school ervan overtuigd was het op een goede manier te kunnen organiseren. Er werd gewerkt met beperkte groepen en er werden stevige veiligheidsmaatregelen genomen. Niet alle leerlingen maakten er gebruik van. Vanwege bezorgdheden en noden kozen sommigen ervoor om beperkt of helemaal niet naar school te komen en voor volledig afstandsonderwijs te kiezen.

Het aantal leerlingen dat contact- en afstandsonderwijs volgde, en diegenen met wie er geen contact was, werd bijgehouden. Pieter Stock concludeert uit die cijfers dat zo goed als alle leerlingen konden worden bereikt dankzij een aanklampende manier van werken. Na de zomer van 2020, ook onder code oranje, gingen vrijwel alle leerlingen over tot contactleren ondanks de grote bezorgdheid van de ouders.

3. Reflecties

Pieter Stock wijst op het grote belang van draaiboeken. Dominiek Savio heeft een heel complexe werking, met heel veel verbindingen tussen de verschillende entiteiten en werkingen. De collega's moesten een heel grote gedrevenheid aan de dag leggen. De draaiboeken om te kunnen heropenen op 18 mei 2020 waren zeer duidelijk en bevatten grondige risicoanalyses, opgesteld met betrokkenen op verschillende niveaus. De draaiboeken werden bij de start van het schooljaar 2020-2021 aangepast. Pieter Stock vond de voorspelbaarheid die voortvloeide uit de kleurcodes zeer welkom. De school heeft ingezet op continuïteit en voorspelbaarheid. Er werd daarom voor gekozen om vanaf de start van het schooljaar 2020-2021 nog strenger te zijn dan de draaiboeken. Door de verschillen tussen de door de overheid aangereikte codes geel en oranje enigszins weg te werken, kon een stabiel kader worden aangeboden. Daarom wordt met aparte leerlingenstromen gewerkt en wordt de werking opgedeeld in bubbels: geen contact tussen de leerlingen, aparte sanitair, aparte binnen- en buitenruimtes, aparte ingangen enzovoort. Het kleurensysteem werkt goed maar bij de verstrengingen die net voor de herfstvakantie van 2020 werden opgelegd, moesten de draaiboeken worden verlaten.

Pieter Stock merkt op dat heel wat maatregelen in eerste instantie via de media werden gecommuniceerd. Dat was voor Dominiek Savio heel moeilijk omdat de specificiteit van het buitengewoon secundair onderwijs zelden of nooit aan bod kwam. Daardoor ging er veel tijd naar hercommuniceren of rechtzetten van communicatie die door ouders en leerlingen was opgepikt.

Er moest ook rekening worden gehouden met de draaiboeken van het VAPH. Voor het schooljaar 2020-2021 zijn van daaruit nog duidelijke instructies gekomen. Daardoor kan de school zelf een aantal keuzes maken.

Is er leerachterstand door corona? De impact is moeilijk vast te stellen. Maar er zijn verstoorde leerprocessen. Een steekproef leert dat er in het schooljaar 2019-2020 heel wat minder aan gerichte oriëntering van de leerlingen kon worden gedaan. Er waren heel wat minder C-attesten. Die komen er vaak omdat leerlingen vanwege een fysieke beperking een bepaalde richting niet tot een goede finaliteit zouden kunnen brengen. Aan een C-attest gaat een proces vooraf waarin wordt bijgestuurd en bijgeschaafd, waarin zaken worden uitgeprobeerd en waarin er uitdrukkelijk wordt gecommuniceerd. Daar was in het schooljaar 2019-2020 onvoldoende onderwijstijd voor door het beperkte contactonderwijs. Heel wat stages en praktijken bij heel wat partners vielen weg.

Bij de inspectie werd aangekaart dat men zich op Dominiek Savio zorgen maakte over de oriëntering. Er werd gevraagd om in de mogelijkheid te voorzien om ook in het schooljaar 2020-2021 attestwijzigingen te doen. Dat verzoek werd ingewilligd. Voor heel wat leerlingen werd in een flexibel leertraject voorzien. In het schooljaar 2019-2020 werd nog geen definitieve uitspraak gedaan. Men zou uitkijken hoe ver men kon geraken met extra remediëring het komende jaar of met extra ondersteuning. Voor zes leerlingen werden stages verlengd, wat zeer uitzonderlijk is.

Bij de instroom in de eerste graad bleek ook dat er veel meer vragen waren bij de mogelijkheden van de leerlingen. Zowel in de A- als in de B-stroom lijken de oriënteringen vanuit het lager naar het secundair minder goed gebeurd. Nu moeten de eerste evaluaties worden afgewacht om te weten hoe daarmee moet worden omgegaan.

Heel wat leerlingen hebben een kwetsbaar leertraject. Veel leerlingen hebben een DCD-problematiek, een coördinatieontwikkelingsstoornis. Zij hebben veel nood aan extra inoefenkansen en extra tijd om te kunnen automatiseren. De nood aan therapieaanbod is groot. Het mentale en fysieke welbevinden heeft een zeer grote impact ondervonden. Om al die redenen, en ook wegens de reacties van de ouders, werd ervoor gekozen om de deuren voor iedereen te openen, of om op zijn minst de kans te bieden op contactonderwijs. Dat past in de maatschappelijke visie van de school: kansen bieden aan leerlingen. Om de leerprocessen te ondersteunen is vaak ook een heel specifieke accommodatie nodig. Die kan in de thuiscontext niet altijd geboden worden.

De leertijd van de leerlingen staat continu onder druk. Zij hebben veel therapie nodig, maar de leertijd komt ook onder druk te staan door het leerlingenvervoer en door de ontsmettingsprocedures.

Ook tijdens de periode van het afstandsonderwijs werd hard ingezet op sport. De boodschap net voor de herfstvakantie van 2020 dat de lo-lessen moesten worden opgeschort, kwam als een verrassing aan. Pieter Stock vindt het absurd dat de sportlessen werden opgeschort, maar dat ondertussen wel moest worden ingezet op het fysieke en mentale welbevinden van de leerlingen. De school heeft een eigen zwembad, wat aparte uitdagingen met zich meebrengt. Men vindt het op Dominiek Savio wel belangrijk om zwemmen te mogen organiseren. Vanop het platform MOEV werden challenges aangeboden, aldus Pieter Stock. Daarmee kon het inclusieverhaal van Dominiek Savio goed vormgegeven worden.

De lange reistijden bij het leerlingenvervoer waren een probleem, dat is bekend. Voor de leerlingen van Dominiek Savio was meer dan vier uur per dag op de bus zitten geen uitzondering. Op dit moment zit 15 procent van de leerlingen dagelijks tussen de vier en de vijfentwintig uur per dag op de bus. Dat maakt de dagen van die leerlingen erg lang, vaak vanaf zeven uur 's ochtends tot acht uur 's avonds. Dan moet er ook nog gegeten worden en moeten de leerlingen die in een gewoon secundair onderwijs zitten ook nog schoolwerk maken. In het schooljaar 2020-2021 is het probleem nog ernstiger. De bussen vertrekken twee uur voor aanvang van de school maar door de capaciteitsproblemen volstaat dat niet voor alle leerlingen. Een groep leerlingen mist daardoor dagelijks een tot anderhalf uur van de onderwijstijd. Die problematiek sleept al jaren aan. Er zijn al signalen dat er voor 2022 geen wijzigingen te verwachten zijn.

Bij een besmetting op de school wordt contactopsporing georganiseerd. De school kan met zijn leefgroepen alles zeer veilig organiseren. Een besmetting – en er zijn er verschillende geweest – leidde meestal tot één hoogrisicocontact in zowel de leefgroepen, waar de leerlingen samen eten, als in de school. Maar als die leerling met het leerlingenvervoer is gekomen, moet meteen een halve bus in quarantaine.

Daardoor moeten zes leerlingen twee weken thuis zitten. Dat doet zeer veel inspanningen teniet. Volgens Pieter Stock is dat een zwakke plek in de werking. Sinds begin december 2020 is er een extra bus. Maar de genoemde reistijden zijn getoeterd na het invoeren van die extra bus. Sommige bussen rijden niet uit omdat ze de premie voor stilstand prefereren.

Volgens Pieter Stock is de impact op het personeel zeer groot. Het omschakelen is zeer moeilijk. Heel wat collega's kregen inkijk in de thuiscontext van leerlingen. Dat maakt het niet evident. Het was soms een harde confrontatie om te zien hoe weinig kansen sommige leerlingen daar krijgen. Dat heeft ook bijgedragen tot de beslissing om de deuren te openen.

Slide 22 van de presentatie van Dominiék Savio toont een grafiek met de aantallen afwezige personeelsleden vanwege quarantaines, en dat bij slechts vier positief geteste leerlingen. Er waren vijf collega's besmet. Nergens kon worden geconcludeerd dat het virus was doorgegeven in de schoolcontext. Op bepaalde momenten moesten toch 21 vte worden gemist. Dat maakt het niet evident om een volle werking te garanderen.

Het ondersteuningsteam van 45 vte ondersteunt 350 leerlingen in verschillende scholen in West-Vlaanderen. Het moet in zeer moeilijke omstandigheden, met scholen die allemaal verschillende keuzes maken en al dan niet ondersteuning toelaten, op verschillende manieren rekenen op de zelfstandigheid van leerlingen en verschillende accenten plaatsen bij de evaluaties van het schooljaar 2019-2020. Deze ondersteuners hebben een goede doorsnede gezien van hoe scholen zijn omgegaan met al die onverwachte omstandigheden. Pieter Stock voegt hieraan toe dat de ondersteuners heel vaak over het hoofd worden gezien bij de contactopsporing en bij communicatie vanuit scholen. Dat is een belangrijk pijnpunt.

II. Vragen van de leden

1. Vragen van Loes Vandromme

Loes Vandromme vindt het een meerwaarde om ook de stem van het buitengewoon secundair onderwijs te horen. Zij vraagt of er na de zomervakantie van 2020 meer aandacht was voor de specifieke noden van het buitengewoon onderwijs. Was de communicatie beter? Aanvankelijk waren er geen aparte draaiboeken, later wel. Waren die draaiboeken voldoende divers? Waren ze op maat van de verschillende types en opleidingsvormen?

In de vakantieperiode van 2020 hoorde Loes Vandromme bij De Lage Kouter in Kortrijk schrijnende verhalen, onder andere over het niet-aangepast zijn van de draaiboeken van Welzijn aan de draaiboeken van Onderwijs. Daar waren heel wat vragen voor ondersteuning bij het terug naar school laten gaan, al was het maar om structuur aan te bieden. Deelt Pieter Stock die ervaring, dat leerlingen die niet naar school konden die structuur misten? Het bracht toch heel wat regressie van de therapieën teweeg, en dan denkt Loes Vandromme vooral aan de motorische therapieën en de logopedie.

Er is een afweging nodig tussen de vanuit Vlaanderen opgelegde regels en de autonomie op schoolniveau om keuzes te maken. Vindt Pieter Stock het een goede manier van werken, dat er rekening wordt gehouden met de specifieke context van de scholen? Vindt hij dat er voldoende autonomie was? Hoe kan de overheid de schooldirecteur daarbij ondersteunen?

Als de kruisbestuiving bij het personeel door corona wordt bemoeilijkt, hoe kan een directeur dan de motivatie en de spirit erin houden?

Loes Vandromme hoorde van een West-Vlaamse collega van Pieter Stock dat haar vanuit de vakorganisaties de vraag werd gesteld naar extra beschermingsmateriaal en mondkmaskers. Herbruikbare mondkmaskers bleken in het buitengewoon onderwijs geen optie. Als er voor elk personeelslid twee mondkmaskers per dag moesten zijn, zou dat haar tot maart 2021 ongeveer 10.000 euro kosten. Zij had slechts 900 euro extra middelen gekregen van de Vlaamse overheid. Herkent Pieter Stock dit verhaal? Hoe kan de overheid daarin meer ondersteuning bieden?

Hoe was de begeleiding door de CLB's tijdens de coronatijd? In de specifieke context van het buitengewoon onderwijs moeten er gemotiveerde en gewone verslagen worden opgemaakt. Kon het CLB dat doen, aangezien de leerlingen niet op school aanwezig konden zijn en er minder contacten waren met ouders en leerkrachten? Hoe heeft Pieter Stock dat ervaren?

Loes Vandromme bevestigt dat een aantal scholen aangaven dat de ondersteuners soms niet werden erkend als essentiële derden. Dat is nefast voor de ondersteuning van de leerlingen. Loes Vandromme denkt dat er met betrekking tot het nieuwe M-decreet in crisissen extra ervaring kan worden opgedaan. Wat is de top 3 van zaken die kunnen worden geleerd in deze coronacrisis, om rekening mee te houden bij het nieuwe Leersteundecreet waarover Loes Vandromme hoopt binnenkort meer te vernemen?

2. Vragen van Elisabeth Meuleman

Elisabeth Meuleman blijft het probleem van het busvervoer choquerend vinden. Het is niet te geloven dat kwetsbare kinderen voor zeven uur 's ochtends op de bus worden gezet en pas om acht uur 's avonds thuiskomen. Het probleem is al lang gekend, en toch lijkt er niets aan te worden verholpen. Elisabeth Meuleman vraagt wat hier de oplossing kan zijn. Wat is er nodig: extra bussen, begeleiders, personeel of uren? Hier moet paal en perk aan worden gesteld. Dat moet zeker een van de aanbevelingen van deze commissie zijn.

Er is leerachterstand bij alle kinderen, bij kwetsbare kinderen en in het gewone onderwijs. In het buso gaat het allicht niet enkel over leerachterstand maar mogelijk ook over fysieke en misschien ook mentale terugslag omdat het voor een stuk aan therapie heeft ontbroken. Heeft Pieter Stock dit ook ervaren? Zijn er manieren om hieraan te werken? Bijvoorbeeld met mobiele teams? Is daar nog iets extra voor nodig? Er zijn zorgen over het psychisch welzijn. Heeft Pieter Stock daar zicht op? Kinderen waren extra gestresseerd. Het meer thuis zijn was allicht moeilijk voor een aantal gezinnen. Hoe wordt dit ingeschat?

Hoe zit het met de draaiboeken voor na de kerstvakantie van 2020? Wordt daar werk van gemaakt? Vindt Pieter Stock dat een prioriteit? De behoefte aan voorstelbaarheid zal ook na de kerstvakantie wel bestaan, veronderstelt Elisabeth Meuleman.

Er waren niet zo veel besmettingen in Dominiek Savio. Maar hoe staat het met het veiligheidsgevoel van het personeel?

Werden er veel extra kosten gemaakt? Volstonden de tegemoetkomingen? Is er voldoende veiligheidsmateriaal ter beschikking voor het personeel? Moet de overheid meer inspanningen leveren op dat vlak? Alle werknemers hebben volgens Elisabeth Meuleman recht op persoonlijk beschermingsmateriaal. Dat zou ook in het onderwijs evident moeten zijn. Het is een taak van de overheid om daarin te voorzien.

3. Vragen van Steve Vandenberghe

Steve Vandenberghe ziet net als Elisabeth Meuleman een rode draad in alle hoorzittingen, zoals dat allicht bij Welzijn ook geweest zal zijn: het mentale welzijn van de kinderen, van de kleinsten tot de studenten, staat onder druk. Sommigen relativeren dat, maar Steve Vandenberghe wil er toch veel aandacht aan besteden. Zeker nu duidelijk wordt dat het zeker nog een jaar zal duren vooraleer het gewone leven kan hervatten. Op welke manier zal daar aandacht aan worden besteed? Is er in voldoende budget voorzien?

Steve Vandenberghe maakt zich veel zorgen over de leerkrachten en de personeelsleden. Zij staan onder grote druk. Zij vragen zich af wat hen de volgende maanden en jaren nog te wachten staat. Waarop moet er worden geanticipeerd? Veel leerkrachten en personeelsleden zien het nu al niet meer zitten, vallen uit en zijn bang dat ze hun taken niet meer op een ordentelijke manier kunnen blijven doen. Hoe kan men die mensen op de lange termijn blijven motiveren? Wat kan daarbij de rol zijn van de koepels en van het gemeenschapsonderwijs? Hoe kunnen de schoolgroepen specifieke ondersteuning bieden? Zij kunnen die mensen zeker motiveren en ondersteunen. Steve Vandenberghe vraagt om hiervoor tot het einde van de lockdown of van het schooljaar aandacht te hebben, niet alleen voor de korte termijn, maar ook voor de lange termijn. Er moet worden geanticipeerd op het volgende schooljaar, vanaf de eerste kleuterklas tot en met het hoger onderwijs. Dat mag niet allemaal los van elkaar worden gezien.

4. Vragen van Jos D'Haese

Jos D'Haese vraagt naar de impact op kinderen en hun ouders wanneer blijkt dat de kinderen voor langere tijd niet naar school kunnen. Wat is de impact op de draagkracht van die ouders die thuiswerk met kinderopvang moeten combineren? Dat is voor niemand evident, maar allicht zeker niet voor ouders met kinderen in het buitengewoon onderwijs. Hebben ouders daar meer steun nodig?

Jos D'Haese onderschrijft de verontwaardiging van Elisabeth Meuleman over het busvervoer. Waar zit het hoofdprobleem? Is er een tekort aan chauffeurs? Jos D'Haese hoort dat er slechte werkomstandigheden zijn, lage lonen en slechte uren. Of is er een tekort aan begeleiders? Zijn er te weinig bussen? Wat is er nodig om dit probleem op korte termijn op te lossen?

Pieter Stock zei dat er veel moeite werd gedaan om de ouders en de leerlingen te bereiken. Hoe schat hij de beschikbaarheid in van het digitaal materiaal bij die mensen thuis, en op de school? Heeft de school voldoende middelen voor het afstandsonderwijs? Zijn de laptops van het ministerie tot bij de school gekomen? Zijn er voldoende ICT-middelen?

De leerlingen van Dominiek Savio hebben veel therapie nodig. Jos D'Haese vraagt hoe dat wordt ingevuld met afstandsonderwijs. In deze commissie werd al duidelijk dat dit niet evident is voor personen met een handicap in het algemeen.

5. Vragen van Kathleen Krekels

Kathleen Krekels stelt vast dat Pieter Stock en zijn team met enorme diversiteit moeten omgaan, en dat op verschillende niveaus. Zij heeft er veel respect voor dat dat in deze coronacrisis allemaal in goede banen moet worden geleid.

Dominiek Savio ging meteen na de sluiting van de scholen over op afstandsonderwijs. De situatie van de leerlingen werd heel snel in kaart gebracht om te weten wat er nodig is. Na een eerste fase moest er wat gas worden teruggenomen. Hoe moet dat concreet worden begrepen? Bleken een aantal zaken onmogelijk? Wat

behelst het afstandsonderwijs inhoudelijk? Iedereen was thuis. Maar verbleven er niet toch een aantal kinderen op de instelling? Toen de scholen opnieuw opengingen, wilde men inzetten op alle leerprocessen van alle leerlingen op basis van de ondersteuningsnoden. Was dat dan een verlenging van de allereerste periode? Of werd dat anders georganiseerd? Wat was het verschil? Hoe is dat gelopen? Was dat beter onder controle, zodat er deze keer geen gas moest worden teruggenomen?

Kathleen Krekels hoorde veel waardevolle goede praktijken voor andere scholen voor buitengewoon onderwijs. Zij heeft weet van dergelijke scholen die niet zijn kunnen of willen opengaan. Daar kregen de kinderen geen aanbod van oefeningen en ondersteuning van maart tot juli 2020. Kan Pieter Stock tips and tricks ophoesten en delen met zijn collega's, ook buiten zijn scholengemeenschap, Vlaanderen-breed?

Hier en daar vielen onderwijskansen en therapieën weg. Dat moet worden opgehaald. Maar sommige leerlingen of leerkrachten zitten thuis. Er zijn heel veel verschillende situaties. Leerlingen van dezelfde groepen zijn deels thuis en deels op school. Hoe wordt dat allemaal georganiseerd binnen het team? Behouden alle leerkrachten en therapeuten hun rol van voor corona? Worden de teams op een andere manier georganiseerd? Als er op bepaalde momenten zo veel mensen afwezig zijn, wil dat dan zeggen dat er niets of minder is omdat het organisatorisch niet mogelijk is? Wordt dit opgevangen?

Kathleen Krekels stelt vast dat de draaiboeken bij aanvang zelfgemaakt waren. Daarna ging Dominiek Savio mee met het systeem van de kleurcodes. Er was ontgoocheling toen bleek dat ze wat gewijzigd waren. Konden de continuïteit en de voorspelbaarheid worden behouden?

De communicatie was niet specifiek op het buitengewoon onderwijs gericht. Is er een lijn met de Vlaamse onderwijsadministratie zodat de good practices van de eerste draaiboeken kunnen worden meegenomen in de huidige en toekomstige communicatie?

Dominiek Savio heeft heel zelfstandig aan een eigen werking gewerkt. Maar wat werd er vooral gemist, los van die eigen sterktes? Is er een duidelijk beeld van iets wat gemist werd en wat door het beleid zou kunnen worden aangeleverd?

De attestering is helemaal anders verlopen. Hoe wordt dat aangepakt? Ook het schooljaar 2020-2021 verloopt niet normaal. De opgelopen achterstand kan niet meteen worden weggewerkt. Maar ondertussen worden de kinderen ouder. Hoe moet de achterstand in de toekomst worden rechtgetrokken? Zal er in de verdere schoolloopbaan van de kinderen, en later in hun carrière, met bepaalde zaken rekening moeten worden gehouden?

Kathleen Krekels is betrokken in een proefproject voor het leerlingenvervoer in Antwerpen. Men probeert daar in te zetten op de uren dat de leerlingen op de bus zitten. Maar zij begrijpt dat dit een heel moeilijke oefening is. Hoeveel extra bussen heeft Pieter Stock voor zijn school nodig om ervoor te zorgen dat de kinderen maximaal twee uur op de bus zitten en dat iedereen op tijd op school is? Heeft hij er een idee van hoeveel dat moet kosten? In de proefprojecten worden alternatieven uitgedacht. Ziet Pieter Stock een werkbaar alternatief voor zijn school?

De ondersteuners worden in veel verschillende scholen geconfronteerd met verschillende regelingen. Het beleid geeft algemene richtlijnen, maar vindt het belangrijk dat elke school dat zelf kan invullen, volgens de eigen cultuur en gewoonte, en het beleidsvoerend vermogen. Zouden bepaalde zaken toch duidelijker moeten opgelegd worden? Zou bijvoorbeeld de regeling rond de essentiële derde niet beter

in alle scholen gelijk zijn? Zijn er nog andere zaken die overal hetzelfde zouden moeten zijn?

6. Vragen van Jan Laeremans

Jan Laeremans sluit zich aan bij de vragen over het ontbreken van therapieën, zeker in de eerste lockdownperiode. Hoe groot is de ontwikkelingsachterstand die daar werd opgelopen? Sport is ook niet mogelijk. Voor sommige leerlingen zou hierop toch een uitzondering moeten kunnen worden gemaakt. Hoe zit het daarmee?

In de periode rond 20 april 2020 werd er op school in noodopvang voorzien. Kan Pieter Stock verduidelijken wat dat op zijn school inhield en voor hoeveel leerlingen dat was?

In het buso waren de vervangingen sowieso al een probleem. Kan dit nu gemakkelijker? Zo ja, worden er dan voldoende vervangers gevonden?

Er mogen geen herbruikbare mondmaskers worden gebruikt. Is dat in Dominiek Savio ook zo? Hebben de leerlingen er altijd moeten en willen dragen? Werden daar andere oplossingen voor gevonden?

7. Vragen van Jo Brouns

Jo Brouns vraagt of Dominiek Savio al betrokken werd bij de uitwerking van vervoer op maat. Vandaag wordt met de vervoersregio's gewerkt. Het vervoer op maat is daarbij cruciaal. Daarbij worden plaatselijke initiatieven op elkaar afgestemd. Volgens Jo Brouns zit daar een structurele oplossing voor het probleem van het leerlingenvervoer.

Voldoende beweging maakt deel uit van een preventiebeleid. Kan Pieter Stock meer vertellen over de samenwerking met MOEV? Loopt dat structureel?

Hoe staat het met de samenwerking tussen de CLB's en de arbeidsgeneeskundige dienst bij de begeleiding en de uitrol van de maatregelen in de scholen?

Wat is de grootste IT-nood van de school van Pieter Stock, en dat op het vlak van infrastructuur, begeleiding, vaardigheden en coördinatie? Zijn er nog specifieke noden? Hoe gaan de ouders thuis om met het afstandsonderwijs? Lukt dat op het vlak van begeleiding en apparatuur?

Zijn er nog bijzondere aandachtspunten voor het buso op het vlak van quarantaine en contactopsporing?

8. Vragen van Koen Daniëls

Het zwembad, de snoezelruimtes en alle andere plaatsen waar er intens lichamelijk contact is zijn dicht, merkt *Koen Daniëls* op. Maar tactiliteit is in dit soort onderwijs essentieel. Bij afstandsonderwijs ontbreekt het helemaal. Hoe wordt daarmee omgegaan? Kan het met een mondmasker op? Of wordt elk fysiek contact vermeden? Wordt er overwogen om het zwembad open te laten?

Hoe verliep het contact met de MFC's toen de school dicht was en toen er afstandsonderwijs werd georganiseerd?

Is de school erin geslaagd om de therapieën verder te laten lopen toen de school gesloten was, eventueel samen met de ouders? Zijn de ouders in contact gekomen

met de therapeuten? Of zijn ze op de privémarkt op zoek moeten gaan naar kinesitherapeuten? Of gingen de paramedici aan huis?

III. Antwoord van Pieter Stock en Taziana Pyson, Dominiek Savio

Pieter Stock bevestigt dat *Dominiek Savio* in het schooljaar 2019-2020 met eigen draaiboeken aan de slag is gegaan. Voor het schooljaar 2020-2021 werden de draaiboeken van de overheid herschreven in functie van de eigen werking en context, om zo de leerlingen, ouders en collega's stabiliteit en voorspelbaarheid te kunnen geven. Dat is zeer belangrijk voor het mentale welzijn. De mensen moeten weten wat er gebeurt wanneer de cijfers opnieuw slechter worden. Het draaiboek moet tijdig een duidelijk kader geven. Heel wat kan op lokaal niveau worden toegepast. De heel specifieke context van *Dominiek Savio* vergt maatwerk. De overheid kan ervoor zorgen dat die draaiboeken er tijdig zijn. Er zijn zeer zware inspanningen geleverd, en dan is het jammer om bij het begin van de herfstvakantie van 2020 nieuwe draaiboeken binnen te krijgen. Dat vergt dan weer aanpassingen. Nu wordt gewacht op de draaiboeken voor januari 2021. *Pieter Stock* hoopt dat die niet pas over twee weken binnenkomen. Dat zou jammer zijn en niet van respect getuigen.

Moet er in de ondersteuning meer gelijkgetrokken worden? *Pieter Stock* is blij dat ondersteuners als essentiële derden worden gezien. Ze zijn nodig in het leertraject van de leerlingen. Er wordt niet voor niets een beroep gedaan op de bijzondere expertise vanuit een type 4-school. De scholen vullen dat zelf in. Dat vergt maatwerk, en dat is een nadeel voor de ondersteuners. Een duidelijker kader zou welkom zijn. De draaiboeken moeten voldoende beklemtonen dat de ondersteuners mee worden opgenomen in het beleid naar aanleiding van corona en van contactopsporing.

Taziana Pyson zegt dat de krachtlijnen om de opleidingsvormen 1 en 2 te openen de toetssteen waren voor het opmaken van het draaiboek. Als de principes duidelijk zijn, kan men lokaal, in functie van de eigen context, zijn verantwoordelijkheid opnemen.

Op de vraag of er contact was met de overheid, weet zij te melden dat er aan elke school een inspecteur werd toegekend. Zij vond dat zeer bemoedigend. Op het wekelijkse contact met die persoon konden de problemen kenbaar worden gemaakt, en ook hoe ze zouden worden aangepakt. Dat werd dan doorgegeven aan de overheid. Dat had impact, bijvoorbeeld op de attestering. Toen de school opnieuw twee dagen openging kregen leerlingen daardoor hetzelfde aanbod. *Taziana Pyson* vond het heel positief dat er ruggenspraak was met de inspectie, contact met de ouders en samenwerking met een MFC.

De paramedici van *Dominiek Savio* worden onderwijsondersteunend ingezet. Met de therapeuten van het MFC was er constant overleg. Voor de urgente individuele therapieën namen de therapeuten contact op met de gezinnen. Er werd eventueel gezocht naar een plaatselijk therapeut. Wanneer dat niet mogelijk bleek, gaven de therapeuten aan de ouders aan welke oefeningen het kind moest uitvoeren. Bij echt urgente gevallen werd erop aangedrongen dat de leerlingen naar de noodopvang op school kwamen. De eerste periode van de sluiting van de school was er opvang in het MFC voor leerlingen die niet naar huis konden. Vanuit school werd een beperkte groep leerkrachten ingezet voor dagdoorbrekende leeractiviteiten in de paasvakantie van 2020. De noodopvang was permanent. De leerlingen die in de noodopvang zaten konden participeren aan het onlineklasgebeuren. De eerste periode was zeer moeilijk omdat de contactbubbels ook op het personeel moesten worden doorgetrokken. Dat werd in september 2020 niet volgehouden: toen was

er personeel dat in verschillende contactbubbels kon lesgeven. Maar dan was er ook meer veiligheidsmateriaal: chirurgische maskers voor iedereen, leerlingen en personeel. Het aantal hoogrisicocontacten werd daardoor zeer beperkt. Daarnaast waren er ook plexiglazen schermen.

Met betrekking tot de vragen over het mentale en fysieke welzijn ziet *Pieter Stock* een rode draad: ervoor zorgen dat er voldoende regie in de school kan blijven. Dat moet in de communicatie worden aangegeven. Bij de ondersteuning van mentaal en fysiek welzijn is de sterkste hefboom het openhouden van de deuren. *Pieter Stock* was blij met de opsplitsing tussen de draaiboeken op opleidingsvorm 1 en 2 en daarna 3 en 4. De leerlingen van opleidingsvorm 4 kunnen niet worden gelijkgeschakeld met het gewoon secundair onderwijs. Daar zijn specifieke noden.

Pieter Stock is blij dat de verontwaardiging over het leerlingenvervoer gedeeld wordt. Het gaat hem niet alleen om het mentaal en fysiek welbevinden, maar ook om het recht op onderwijs. Op basis van de rittenschema's van het begin van het schooljaar 2020-2021 komt sowieso 70 procent van de leerlingen te laat op school aan, tot anderhalf uur te laat. *Dominiek Savio* is zelf betrokken bij een pilootproject voor het leerlingenvervoer. Voor een oplossing kijkt *Pieter Stock* naar maatwerk. Er moet worden ingezet op kleine entiteiten. De hele provincie moet bediend worden. Kleine vervoersmiddelen kunnen beter op maat werken, zeker ook met het oog op de contactopsporing in het geval van een besmetting.

Taziana Pyson voegt hieraan toe dat taxivervoer en kleinere busjes een goede aanvulling kunnen zijn. Enveloppefinanciering zou het mogelijk maken om de regie hiervan in handen te houden.

Pieter Stock merkt op dat in het proefproject naar oplossingen wordt gezocht. De specifieke problematiek van de leerlingen maakt het niet evident om geschikte opstapplaatsen te vinden. Men kan een leerling met epilepsie niet zomaar ergens te lande op de bus laten wachten. Daarom moet er op maat worden gewerkt. Daarbij moet de regie zo lokaal mogelijk worden gehouden.

De school heeft ervoor gekozen om te investeren in beschermingsmateriaal. Dat kan omdat de school deel uitmaakt van een groep. Maar het blijft nodig om voldoende compensaties te krijgen van de overheid. Die extra kosten lopen zeer hoog op. Er was een compensatieregeling naar aanleiding van de kosten van het schooljaar 2019-2020. Maar daarmee waren niet alle kosten gedekt.

Collega's vielen meestal uit omdat ze in quarantaine moesten. Dat werd opgevangen door de sterke gedrevenheid van de ploeg. Veel collega's gaven les van thuis uit. Naast de leerling in de klas was er een begeleider. Dat is niet noodzakelijk een leerkracht. Daarvoor werden ook therapeuten en opvoeders ingeschakeld, voor zover dat hun werk niet in het gedrang bracht. Het is vooral moeilijk om vervangers te vinden. Er staan het hele schooljaar vacatures open. Dat is een structureel probleem.

Wat betreft het afstandsonderwijs blijft het soms behelpen. Soms moeten de opdrachten worden gebracht of opgestuurd, of wordt er gewerkt met telefonische ondersteuning. Er zijn inderdaad heel wat digitale noden, ook bij collega's. Er werd extra materiaal aangevraagd. Die vraag is ten dele ingewilligd, aldus *Pieter Stock*, die het wel jammer vindt dat dit dan wordt afgehouden van de middelen voor het schooljaar 2021-2022. Mocht hij dat op voorhand geweten hebben, hij zou ervoor gekozen hebben om de regie in eigen handen te houden. Bijvoorbeeld om gelijkvormig materiaal te kunnen aankopen. Er is ook een tekort aan IT-coördinatoren. Daarvoor is de school te klein.

Taziana Pyson vindt ook dat er voor het buitengewoon onderwijs middelen zouden moeten zijn voor ICT-coördinatie. Het gaat immers niet alleen over IT-infrastructuur, maar ook over digitale leerhulpmiddelen, spraakgestuurde omgevingen enzovoort.

Pieter Stock heeft positieve ervaringen met MOEV. De leerlingen gaan gretig in op die uitdagingen. Dat wordt thuis ook veelvuldig bekeken. Maar in het algemeen hoopt hij dat er geen plotse maatregelen meer komen waarbij sport en beweging in de scholen worden gefnuikt. Ook hiervoor moet de school de regie bewaren, om in te schatten wat veilig kan gebeuren. Dat geldt ook voor het zwemmen. *Pieter Stock* hoopt dat het zwembad snel kan worden heropend, maar het probleem daarbij zijn vooral de dichte contacten. Hij benadrukt dat zijn schoolzwembad verschilt van openbare zwembaden. Het gaat om een therapeutisch bad. Er zijn in de school veel dichte contacten, maar dan altijd met inachtneming van de veiligheidsmaatregelen. Geen enkele van de besmettingen die zich heeft voorgedaan, kan tot die dichte contacten op school worden herleid. Dat geeft vertrouwen.

Contactopsporing is een noodzakelijk maar zeer intens proces. Dat veronderstelde in alle fases een zoektocht naar afstemming met de CLB's en met de arbeidsgeneesheer. De diensten voor arbeidsgeneeskunde hebben te weinig capaciteit, waardoor ze eigenlijk niet meedoen met die contactopsporing. Ook bij de CLB's was het heel druk. Daardoor komt het grootste deel van de contactopsporing in de scholen terecht, ten koste van ander werk. Er moeten keuzes worden gemaakt. De ondersteuning van de leerling blijft de kerntaak. De leerling moet zo veel mogelijk naar school kunnen komen. Dat is ten aanzien van zowel de leerlingen, de ouders als het personeel de beste hefboom.

Het is bijzonder moeilijk om de toekomst van de trajecten te voorspellen. *Pieter Stock* is ervan overtuigd dat heel wat van de ervaren moeilijkheden nog een tijdje zullen blijven bestaan. Ten aanzien van de leerlingen die bijna klaar zijn om de school te verlaten moeten er keuzes worden gemaakt. Die afwegingen moeten in goede communicatie met de ploeg en met de ouders worden gemaakt. Men moet goed weten waarop moet worden ingezet om bepaalde competenties bij die leerlingen nog te versterken. Dat vraagt een zeer flexibele werking en een zeer wendbaar team, dat maatwerk probeert te leveren. Het langetermijneffect is moeilijk te voorspellen.

Taziana Pyson is tevreden over het feit dat de ondersteuners konden terugvallen op de expertise van het buitengewoon onderwijs in het omgaan met de crisis en in het vertalen daarvan naar de verschillende problematieken van leerlingen. Men moet weten hoe leervoorwaarden in een specifieke context kunnen worden gecreëerd, maar ook hoe men vanuit die context het best ondersteunt in een gewone context. In de crisisperiode is duidelijk geworden hoezeer de regie van het buitengewoon onderwijs verbonden is met de specifieke kleine types. Voor de groep met coördinatiestoornissen maakt men soms op een generalistische manier vertalingen. In een periode waarin voorspelbaarheid en structuur wegvallen en waarin leerlingen moeite hebben met zelforganisatie en structuur, had het samen leren vanuit de context van de leerlingen, die van nabij worden opgevolgd, enorme meerwaarde. Ook al lijkt het een generalistische groep te worden, de diversiteit wordt goed onderkend als de leertrajecten op de school worden doorgrond. De crisis heeft bewezen dat het maatwerk in een continuüm moet zitten, vertrekkend vanuit leervoorwaarden in een specifieke context naar een ondersteuningscontext.

Pieter Stock voegt hieraan toe dat dit kan worden opgemerkt bij de eigen begeleiders maar ook dat de scholen hier meer vraag naar hebben. Zij proberen meer een beroep te doen op expertise, ook voor de onzichtbare beperkingen. De vraag naar observaties van de collega's om expertise in te brengen vanuit de ondersteunings-

teams is toegenomen. Pieter Stock kan niet inschatten of dit coronagerelateerd is. Het blijft zeer belangrijk om die expertise te kunnen inzetten.

Taziana Pyson zegt dat begin september 2020 in een functioneringsgesprek met alle personeelsleden werd gepeild naar de impact van corona. De personeelsleden hebben een enorm verantwoordelijkheidsgevoel en een grote angst zelf een besmetting binnen te brengen. Taziana Pyson hoopt dat men daar bij het uitstippelen van het vaccinatiebeleid rekening mee zal houden: kwetsbare leerlingen en hun leerkrachten moeten ook in de prioriteitenlijst terecht komen.

Steve Vandenberghe herhaalt zijn vraag over de eventuele toekomstige bijsturing voor de algemeen directeur van zijn scholengroep van het gemeenschapsonderwijs.

Pieter Stock zegt niet verbonden te zijn aan een scholengroep.

Verschillende scholen voor buitengewoon onderwijs zijn wel verbonden in een scholengroep, weet *Steve Vandenberghe*.

Pieter Stock zegt alleen maar te kunnen herhalen dat hij hoopt dat er voldoende verantwoordelijkheid blijft op lokaal niveau. Hij hoopt dat zijn school binnen een raamwerk zijn autonomie kan bewaren. Hij kan zich niet uitspreken over wat de rol van een scholengroep daarin kan zijn omdat hij daar geen ervaring mee heeft.

De voorzitter dankt de sprekers voor hun getuigenis, hun antwoorden en voor het werk dat zij de afgelopen maanden hebben verzet en dat nog voor hen ligt.

IV. Uiteenzetting door Koen Verlaeckt, secretaris-generaal VLIR

1. Aanpak

Koen Verlaeckt is blij dat hij de gelegenheid krijgt om namens de vijf Vlaamse universiteiten de visie te geven van de VLIR op het coronabeleid. Hij geeft – chronologisch – de hoofdlijnen van de manieren waarop de universiteiten op de crisis hebben gereageerd. Daarna heeft hij het over de impact op de werking van de universiteiten. Het derde deel van zijn uiteenzetting bevat aanbevelingen, vaststellingen en lessen.

1.1. In de aanloop naar de eerste lockdown

De vijf universiteiten hebben, zowel op het niveau van de rectoren als de experts – virologen, epidemiologen en biostatistici –, via tal van kanalen maximale druk proberen te zetten op de Federale Regering om in de aanloop naar de eerste lockdown in maart 2020 dringend een aantal aanvullende maatregelen te nemen. Het meest zichtbare moment was het persbericht van de rectoren en zeven topexperten op 12 maart 2020, waarin expliciet werd gevraagd om heel snel in te grijpen om een Italiaans scenario te vermijden. Men was toen heel bang dat het gezondheidssysteem op het punt stond te imploderen. Een paar dagen later werd de eerste lockdown aangekondigd.

1.2. Tweede semester academiejaar 2019-2020

In het tweede semester van het academiejaar 2019-2020 hebben de universiteiten snel geschakeld, ten einde de drie pijlers van hun werking – onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening – zo snel mogelijk aan te passen aan de nationaal afgekondigde lockdownmaatregelen.

Wat betreft onderwijs hebben de universiteiten bijzondere aandacht besteed aan de kwaliteit van het afstandsonderwijs. Het was een bruuske omschakeling naar de veralgemeende implementatie daarvan. Men probeerde om de studieduurverlenging maximaal te vermijden en de kwaliteit van het onderwijs zo veel mogelijk op peil te houden. Bijzondere aandacht ging uit naar een aantal cruciale onderwijsvormen, zoals stages en practica. De focus kwam te liggen op de studenten van de eerste bachelor en ook op de laatstejaarsstudenten. Voor de praktische organisatie van de examens werden een aantal zeer gedetailleerde draaiboeken opgesteld, die ter validering aan Celeval werden voorgelegd. Zo konden de examens zowel op de campus als online in de best mogelijke omstandigheden plaatsvinden.

Het wetenschappelijke onderzoek werd aan de meeste instellingen beperkt tot essentiële activiteiten. Dat leidde tot een herschikking van de werkpakketten, tot uitstel en soms afstel van onderzoek. Er was ook impact op alles wat internationale mobiliteit van staf en studenten aangaat.

Op 25 maart 2020 richtte de VLIR aan de minister van Onderwijs een voorstel van nooddecreet. Dat gebeurde in nauw overleg met de VLHORA. Men wou daarmee de nodige rechtszekerheid bieden aan de universiteiten maar ook aan de studenten voor het lopende academiejaar. Het voorstel had te maken met de wijziging van de ECTS-fiches, de teruggave van het leerkrediet en de verlenging van het academiejaar.

In die tijd liepen de spanningen tussen wetenschap en politiek herhaaldelijk op. De rectoren schreven daarover een opiniestuk op 21 april 2020. Daarin stelden zij duidelijk dat er ruis kwam op de cruciale lijn tussen wetenschap en politiek.

Op 5 juni 2020 keurde de Vlaamse Regering een noodbesluit goed. Het was gefocust op het wetenschappelijke onderzoek en liet de universiteiten toe om in beperkte mate een aantal budgetten door te schuiven, en afwijkingen in de termijnen en de rapporteringsverplichtingen toe te staan.

1.3. Voorbereiding academiejaar 2020-2021

Van april tot juni 2020 waren de universiteiten sterk bezig met de voorbereiding van het nieuwe academiejaar 2020-2021. Toen was, op basis van de virologische prognoses, al duidelijk dat ook dat jaar geen normaal academiejaar zou worden. De VLIR richtte eind mei 2020 een adviesaanvraag aan de GEES en Celeval. Het basisprincipe was: Op de campus als het kan, online omdat het kan. Er werd maximaal gekozen voor een preventieve aanpak, waarbij werd overgegaan naar een zekere mate van normalisering van de onderwijsactiviteiten. Daarbij was het belangrijk om te allen tijde het recht op kwaliteitsonderwijs te garanderen. Aan de vijf universiteiten werd ook de klemtoon gelegd op kritieke studentengroepen, vooral eerstejaarsstudenten, kansengroepen, internationale studenten, van wie er een aantal vast zaten in België, en studenten met een moeilijke thuissituatie. De uitgangspunten van de adviesaanvraag werden publiek gecommuniceerd begin juli 2020.

Op 10 juli 2020 werd, in overleg met minister Ben Weyts, de pandemiematrix voor de universiteiten voorgesteld. Deze kan worden geraadpleegd op de website van het Departement Onderwijs en Vorming en op de website van de VLIR. In dezelfde periode was er een iets uitgebreidere matrix voor de hogescholen.

Tijdens de grote vakantie van 2020 gaven de vijf rectoren in een nieuw opiniestuk uiting aan hun groeiende verbijstering over het gebrek aan een sense of urgency. Zij voelden aan dat de teugels te veel werden gevierd. In september 2020 was er het initiatief voor een protocol voor de heropstart van de studentenactiviteiten, in

samenwerking met het kabinet van de minister van Onderwijs en met de studentenvertegenwoordigers.

1.4. Eerste semester academiejaar 2020-2021

In november 2020 werd, opnieuw in overleg met het kabinet, werk gemaakt van een bijsturing van de matrix in het licht van de afgekondigde tweede lockdown. De VLIR was blij dat de minister het advies volgde om maximaal prioriteit te geven aan de practica die gerelateerd zijn aan de zorgberoepen. Er werd een actieve bijdrage geleverd aan de communicatiecampagne voor de studenten. Vanuit AHOVOKS werd het initiatief genomen voor een communicatiecampagne voor het leerplichtonderwijs. Iets gelijkaardigs wordt thans opgezet voor het hoger onderwijs. De VLIR vindt het belangrijk de studenten zelf te betrekken bij het tot stand komen van die communicatiecampagne. Om efficiënt te zijn moeten de hen vertrouwde mediakanalen worden ingezet. De VLIR heeft met betrekking tot een slagkrachtig crisismanagement aanbevelingen geformuleerd aan de federale en Vlaamse overheden.

1.5. Permanente afstemming

Er werd gedurende de hele coronaperiode ingezet op permanente afstemming. Er was dagelijks interactie: op de academische fora op het niveau van de VLIR, en tussen de vijf universiteiten met de wetenschappelijke experts, al dan niet lid van de GEES. Er was ook overleg op het niveau van de associaties. Er was afstemming met de Vlaamse overheid, maar ook met de lokale crisiscellen. Volgens Koen Verlaeckt hebben de lokale overheden zeer puik werk geleverd.

Er was, op instellingsniveau, in elke universiteit, van in het begin een zeer nauwe betrokkenheid van de studentenvertegenwoordigers. Er ging altijd absolute prioriteit uit naar de communicatie over nieuwe maatregelen met de eigen studenten en de eigen personeelsleden.

2. Impact

2.1. Mentale impact

Koen Verlaeckt wil het niet enkel hebben over het mentale welzijn van de studenten, wat volgens hem in het Vlaams Parlement al vaak ter sprake is gekomen, maar ook over het mentale welzijn van de personeelsleden. Samen met de VLHORA werd een projectvoorstel ingediend met betrekking tot het mentale welzijn van studenten. Zes coördinatoren zullen daartoe worden ingezet in de studentensteden. Daarnaast is er een heel breed gamma aan maatregelen binnen de universiteiten. Daarbij gaat de meeste aandacht uit naar de meest kwetsbare studenten. Er wordt ingezet op het stimuleren van een groepsgevoel, op aandacht voor de epidemiologische effecten van de maatregelen en op alles wat draait rond motivatie en psychologie.

2.2. Budgettaire impact

De coronacrisis heeft ook budgettaire impact. Er zijn heel wat onvoorziene bijkomende kosten, zoals voor de digitalisering van het onderwijs. Er zijn gedeelde inkomsten op de diensten, bijvoorbeeld de studentenrestaurants maar ook ten gevolge van het tijdelijk sluiten van onderzoeksinfrastructuur. Er werden ook opportuniteiten gemist, bijvoorbeeld onderzoeksprojecten met externe financiering. De studentenvoorzieningen worden ook vaker dan normaal geconfronteerd met studenten met ernstige financiële problemen.

De impact op het onderwijsbudget wordt voor 2020 geraamd op minstens 30 miljoen euro. De VLIR is blij met de beslissing van de Vlaamse Regering van 30 oktober 2020 om daar voor een deel in tegemoet te komen. De universiteiten kregen een compensatie van ongeveer 18 miljoen euro voor de werkingsuitgaven en een kleine 4 miljoen euro voor sociale toelagen. Medio november 2020 besliste de Vlaamse Regering om ook voor kwetsbare studenten in het hoger onderwijs laptops te kunnen aankopen – ook al heeft de VLIR altijd benadrukt dat de nood daaraan in het leerplichtonderwijs veel groter is.

De impact op het onderzoeksbudget is moeilijk in kaart te brengen omdat alle universiteiten een zeer brede portfolio hebben van onderzoeksprojecten met financiering uit alle mogelijke bronnen. Alleen al de extra kosten van de verlenging van mandaten en projecten in 2020 met een periode van gemiddeld drie maanden bedragen minimaal 9 miljoen euro. Die extra kosten worden op dit moment niet gecompenseerd. De VLIR wenst dat de Vlaamse Regering ook daarin voor een stuk zou tegemoetkomen. Het is nu al duidelijk dat er ook in 2021 een serieuze impact zal zijn op zowel de onderwijs- als op de onderzoeksbudgetten. Het is volgens Koen Verlaeckt nog te vroeg om dat te becijferen.

3. Aanbevelingen, lessen en vaststellingen

De rectoren en de medewerkers in de universitaire echelons hebben samen met de experts zeer zwaar geïnvesteerd in het onder de aandacht brengen van de sense of urgency bij de beleidsmakers. Dat gebeurde op heel wat verschillende manieren: lobbying, telefoongesprekken, opiniestukken enzovoort.

De universiteiten hebben ook een cruciale rol gespeeld in het crisisbeheer op verschillende vlakken. Er werd zwaar geïnvesteerd in de ontwikkeling van vaccins en antivirale middelen, maar ook in preklinisch en klinisch onderzoek, in de ontwikkeling van aangepaste test- en pretracingplatformen enzovoort. Ook de universitaire ziekenhuizen hebben een leidende rol gespeeld. Dat mag, gezien hun structurele onderfinanciering, wel eens worden onderstreept, vindt Koen Verlaeckt. Daar willen de vijf universiteiten bij gelegenheid wel eens een boom over opzetten met het Vlaams Parlement. De academische ziekenhuizen verkeren in een zeer moeilijke situatie. De academici hebben ook een inbreng gehad in de relanceplannen.

De vijf instellingen pleiten voor een systemische aanpak van het crisismanagement in het land. Recent werden in een interuniversitaire bijdrage voor een slagkrachtig risicomangement aanbevelingen geformuleerd met betrekking tot onder andere multidisciplinariteit, communicatie, beleidsadviessystemen en datamonitoring. Koen Verlaeckt wil dit rapport bezorgen aan het Vlaams Parlement en is bereid daar verdere duiding bij te geven.

De universiteiten hebben gedurende de hele crisis gewerkt in een context van maximale interuniversitaire afstemming. In de praktijk leidde dat tot een zeer werkbare fijnmazigheid. Koen Verlaeckt vindt dat deze niet mag worden opgegeven in pogingen tot aggregatie van die maatregelen op overheidsniveau, hoe goedbedoeld die pogingen ook zijn geweest.

Het interne draagvlak voor de coronamaatregelen neemt toe als de universiteiten duidelijk kunnen maken dat ze op maat van de studenten werden ontwikkeld. De communicatie ervan met de studenten en medewerkers is de eerste verantwoordelijkheid van de universiteiten. Dat dreigde wel eens te botsen met de communicatiedrang van de overheid. Dat evenwicht moet met respect voor elkaars bezorgdheden en gevoeligheden bewaard blijven.

De coronacrisis doet nadenken over de toekomst, besluit Koen Verlaeckt. De VLIR is vragende partij om in de komende maanden een grondig toekomstgericht debat

te hebben met de Commissie voor Onderwijs over de toekomst van het onderwijs, bijvoorbeeld over de aanpassing van businessmodellen en over de grote digitale aanpassingen. De VLIR verkiest dat het secundair onderwijs wordt betrokken in dat debat omdat het nu eenmaal de studenten aflevert die aan de universiteiten instromen.

V. Uiteenzetting door Eric Vermeylen, secretaris-generaal VLHORA

Joris Hindryckx, Katholieke Hogeschool VIVES Zuid en voorzitter van VLHORA, uit zijn appreciatie voor de overheid, voor het departement en het kabinet van de minister van Onderwijs. VLHORA heeft altijd veel informatie gekregen en werd betrokken in de besluitvorming. Er waren directe lijnen.

1. Afstandsonderwijs als norm vanaf 13 maart 2020

Eric Vermeylen, secretaris-generaal van VLHORA, onderscheidt in de voorbije negen maanden een aantal periodes. Vanaf 13 maart 2020 was afstandsonderwijs de norm. Er kwam wekelijks overleg tussen de algemeen directeurs van de dertien Vlaamse hogescholen, voorafgaand aan het overleg met AHOVOKS, het kabinet, de VLIR en de VVS. Crisismanagement vraagt op topniveau korte lijnen, proactiviteit en wederzijds vertrouwen, en dat laatste kan enkel door betrokkenheid en expertise te genereren.

De eerste topic die op dat overleg aan bod kwam, waren de buitenlandse studenten: S.O.S ABROAD. De sluiting van de grenzen was problematisch, vooral voor de studenten buiten Europa. Het contact met Buitenlandse Zaken werd gecoördineerd door één contactpersoon. Per land werd een liaison georganiseerd, die in real time alle informatie verzamelde. Zo werden op twee weken tijd 350 studenten gerepatriëerd of geholpen bij hun abrupte terugreis.

Een belangrijke doelstelling voor het tweede semester van het academiejaar 2019-2020 was het vermijden van studieduurverlenging, zonder op kwaliteit in te boeten. Het reglementaire kader diende zowel inhoudelijk als juridisch decretaal te worden afgestemd: de verlenging van het academiejaar, de wijziging van de ECTS-fiches en de teruggave van het leerkrediet. Het Vlaams Parlement heeft tijdig, kort na de paasvakantie van 2020, een nooddecreet goedgekeurd. De VLHORA was ook betrokken bij het overleg over de bijkomende ondersteuning voor studenten. Dat gebeurde door een versterking van de studentenvoorzieningen aan de hogescholen. De stages in de gezondheids- en welzijnsopleidingen konden blijven doorgaan. Een goede zaak uiteraard, in het licht van de bestrijding van het coronavirus. Dat lukte in overleg met de GEES en Ceval. In die periode werden, ook in samenwerking met de GEES en Ceval, de draaiboeken opgesteld voor de examens in juni 2020. Omdat die niet allemaal online konden worden georganiseerd, waren ook fysieke examens nodig.

In de schoot van de werkgroep Financiering van de VLHORA werden van bij het begin bijkomende middelen voor hogescholen en studentenvoorzieningen in kaart gebracht. Voor het probleem van de technische werkloosheid van het personeel (bijvoorbeeld van de studentenrestaurants) werd gebruikgemaakt van de federale mogelijkheden inzake technische werkloosheid wegens overmacht. Ook de extra kosten voor de digitalisering werden in kaart gebracht. Alle hogescholen beslisten gezamenlijk om ten aanzien van de medewerkers die in technische werkloosheid vielen de vergoeding voor technische werkloosheid bij te passen tot het nettoloon.

De federale initiatieven inzake thuiswerk, loopbaanonderbreking, zorgkrediet en coronaouderschapsverlof konden ook in het VOC Hoger Onderwijs worden overlegd

en werden toegepast voor het personeel van het hoger onderwijs. Idem voor de problematiek van de noodopvang voor kinderen bij thuiswerk. Dit werd ook voor personeelsleden van het hoger onderwijs toegepast.

Er was extra aandacht voor het welbevinden van de studenten. Er werd gezorgd voor extra communicatie via contactpersonen. Zo konden studenten in nood begeleiding vinden. Hoewel de campussen tijdens de eerste lockdown dicht waren, werd er voor kwetsbare groepen toch gezorgd voor stille studieplekken op de campus. Zeker in stedelijke omgevingen was dat een noodzaak omdat veel studenten thuis geen goede omkadering hadden om te studeren of om online les te volgen.

Hogescholen doen aan praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek. De VLHORA is dan ook blij met het noodbesluit van de Vlaamse Regering om ook hier een aantal optimalisaties toe te staan. Met het diffusieproject Blikopener wil de VLHORA kennis van de hogescholen bij de bedrijven en de socialprofitinstellingen promoten. De financiering gebeurt op basis van KPI's die worden bepaald op basis van outcome. Dat is geen inputfinanciering maar prestatiefinanciering, aldus Eric Vermeylen. De fysieke activiteiten die daar voor de zomer van 2020 waren gepland werden zo veel mogelijk omgezet naar onlineactiviteiten. Desalniettemin werden in de samenwerking met de bedrijven, ziekenhuizen, welzijnssectoren en gemeenten toch de beoogde KPI's bereikt.

Er werd veel energie besteed aan de reglementaire kaders van de beroepstitels, vooral in de gezondheidsberoepen, bijvoorbeeld verpleegkunde en vroedkunde. Daar bestaan op federaal niveau reglementen en op Vlaams niveau erkenningscommissies. Er werd gestreefd naar flexibiliteit van de vorm, zodat de studenten hun academiejaar konden beëindigen zonder de beroepstitel te moeten missen. Diverse taakgroepen hebben met de opleidingshoofden naar manieren gezocht om dat mogelijk te maken, in overleg met de Vlaamse minister van Onderwijs, met de Vlaamse en de federale ministers van Volksgezondheid, en met de betrokken instellingen. De Europese wetgeving aanpassen blijkt moeilijker.

2. Contactluwe campus vanaf 18 mei 2020

Bij de opening van het leerplichtonderwijs op 18 mei 2020 vroeg de VLHORA om de stille studieplekken voor kwetsbare groepen juridisch te valideren in de ministeriële besluiten, op basis van de politieke beslissingen in de schoot van de Veiligheidsraad. Die juridische validatie verscheen toen in het Staatsblad. De campus mocht toen ook contactluw worden geopend, met respect voor de regels van social distancing. Dat is belangrijk voor het hoger onderwijs omdat fysieke stages, werkplekleren en praktijkonderwijs essentieel zijn om de kwaliteit van het onderwijs te vrijwaren en om leerachterstand te vermijden. Daarmee werd 18 mei 2020 een scharniermoment.

Het academiejaar 2019-2020 kon goed worden afgerond dankzij grote inspanningen, de flexibiliteit en de betrokkenheid van de studenten en het personeel van de hogescholen. De VLHORA is blij met de budgettaire compensaties. Op basis van de audits van de regeringscommissaris was er voor de werkingsuitgaven voor 2020 een bijkomende enveloppe van 10,5 miljoen euro en voor de sociale toelagen van 4,3 miljoen euro. Er is ook 550.000 euro beschikbaar om laptops in het hoger onderwijs te financieren. De VLHORA ziet uit naar de audit die door de regeringscommissaris in samenspraak met de minister van Werk, Economie en Innovatie wordt gevoerd, om voor 2020 nog een compensatie te kunnen ontvangen voor het onderzoeksbudget.

3. Opstart academiejaar 2020-2021

De raad van bestuur van VLHORA formuleerde midden juni 2020 een aantal uitgangspunten voor het nieuwe academiejaar 2020-2021. Dat moest bij voorkeur contactrijk, inclusief, houdbaar en wendbaar worden. Contactrijk in tegenstelling tot contactluw omdat het praktijkonderwijs essentieel is. Ook in de Schools of Arts is nabijheid cruciaal om de opleidingsonderdelen in muziek, dans en drama mogelijk te maken. Inclusief omdat fysieke activiteit op de campus de verbondenheid bij de studenten versterkt. Houdbaar omdat voorspelbaarheid en transparantie belangrijk zijn. Wendbaar omdat er proactief moet kunnen worden geschakeld. Op basis van deze uitgangspunten werd, in samenspraak met onder meer Erika Vlieghe en de minister van Onderwijs, een pandemiematrix opgesteld, met de coderingen groen, geel, oranje en rood. Die matrix werd begin juli 2020 afgerond.

De code geel waarin het academiejaar 2020-2021 startte had enkele essentiële componenten. Er was aandacht voor contactonderwijs in alle opleidingen. De graaustudenten, die het vorige academiejaar waren ingekanteld in de hogescholen, kregen prioriteit. Daar zit voor een derde werkplekieren in. Dat is niet evident wanneer ook bedrijven en gezondheids- en welzijnsinstellingen met veiligheidsmaatregelen moeten werken. Er was ook specifieke aandacht voor verbondenheid bij de eerstejaarsstudenten en voor een-op-eenpraktijkonderwijs, kunstopleidingen en sportopleidingen, steeds met aandacht voor social distancing, mondneusmaskers en ventilatie.

4. Tweede lockdown vanaf 2 november 2020, praktijkonderwijs mogelijk vanaf 30 november 2020

De code geel gaf bij de opstart van het academiejaar studenten, docenten en directies de nodige ruimte om contactrijk onderwijs te organiseren. Tot het Overlegcomité van 30 oktober 2020 de campussen in een code plaatste die in de pandemiematrix niet was gepland en die daarom al snel 'code zwart' werd genoemd. Dat zorgde voor frustratie. Samen met de minister van Onderwijs, de universiteiten en de studenten wordt gezocht naar mogelijkheden om praktijkonderwijs opnieuw mogelijk te maken op een contactluwe campus vanaf 30 november 2020. Dat is essentieel om leerachterstand bij studenten te vermijden.

5. Aanbevelingen

Voor het tweede semester van het academiejaar 2020-2021 zijn minder jobbewegingen wenselijk. Dat is niet goed voor het welbevinden van studenten en personeel. De jobbeweging moet worden herleid tot twee fases: bedwingen en beheersen. De huidige coronacijfers moeten bedwongen worden, en zodra het mogelijk wordt, moeten ze worden beheerst. Over de duur van de maatregelen sinds 30 november 2020 zal voor de kerstvakantie van 2020 met de minister nog worden overlegd. In de communicatie met de studenten moet hun welbevinden worden bewaakt. De instellingen willen daar een rol in spelen. Zij willen faciliteren en ondersteunen. De communicatie, zeker via social media, zal evenwel het eigenaarschap van de studenten moeten krijgen. Dat genereert het meeste impact.

Zodra de hoofdlijnen van de vaccinatiestrategie worden bekendgemaakt, moet worden bepleit dat hogeronderwijsactiviteiten essentiële activiteiten zijn, op basis van de multidisciplinaire wetenschappelijke bevindingen van de onderzoekers van de universiteiten en van de expertise van professionals. Daarbij denkt Eric Vermeylen specifiek ook aan studenten en afgestudeerden verpleegkunde, maar ook aan andere zorgberoepen die kunnen bijdragen aan het toedienen van vaccinaties aan de bevolking.

VI. Vragen van de leden

1. Vragen van Johan Danen

Johan Danen stelt vast dat de hogescholen bij de start van het academiejaar 2020-2021 redelijk uniforme maatregelen hebben genomen, terwijl er bij de universiteiten wel wat differentiatie was. Sommige rectoren hadden liever een Vlaanderenbrede afstemming gehad, met een gelijke code voor alle universiteiten en hogescholen.

Er werd zeer snel maar toch succesrijk ingezet op digitalisering. Was dat allemaal nieuw? Zijn er misschien suboptimale keuzes gemaakt, die nog kunnen worden geoptimaliseerd?

Er waren veel minder inkomsten. De hogescholen werken vaak met onderaannemers, zoals catering- en poetsbedrijven. Kregen zij daarbij voldoende juridische ondersteuning? Johan Danen vermoedt dat dit voor de kleinere hogescholen minder evident is.

De decretale aanpassingen zijn goed verlopen, meent Johan Danen. Er was ook veel consensus in het Vlaams Parlement. Hij vreesde wel dat het allemaal niet juridisch robuust genoeg zou zijn. Zijn er studenten of personeelsleden die juridische zaken hebben aangespannen omdat ze niet kregen waarop ze in normale tijden recht hebben? Johan Danen stelt de vraag vanuit de vaststelling dat de juridisering in de samenleving sterk toeneemt, ook in het onderwijs.

Johan Danen vindt het goed dat er veel aandacht gaat naar het mentale welbevinden van studenten en personeelsleden. Uit een contact met de VVS weet hij dat een op de drie studenten niet wist waar ze terecht konden bij mentale problemen (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 536/11). Johan Danen vindt dat vreemd, gezien het feit dat de hogescholen en universiteiten heel veel inspanningen leveren om hun boodschappen op maat van de studenten te communiceren. Zijn de VLIR en de VLHORA zich bewust van dat cijfer? Wat gaan ze doen om alle studenten te bereiken, want het zou wel eens kunnen dat precies de studenten die niet worden bereikt in de kwetsbare groep zitten?

Johan Danen maakt zich zorgen over de studenten met financiële problemen. De sociale fondsen van de universiteiten en hogescholen komen daaraan tegemoet. Maar er moet allicht meer gebeuren? Zijn er suggesties, bijvoorbeeld voor een specifiek fonds voor studenten die financiële problemen hebben in tijden van corona? Kan dat op Vlaams niveau?

Tijdens de twee zomermaanden van 2020 stegen de cijfers opnieuw, zeker naar het einde van september 2020. Toch werd begin juli 2020 al voor code geel gekozen. Johan Danen had de indruk dat de hogescholen daar spijt van kregen. Na de start van het academiejaar 2020-2021 was het heel moeilijk om dan toch snel naar een andere code te gaan. Hoe kan daar beter op worden ingespeeld, om dat soort ongemakkelijke toestanden te vermijden?

2. Vragen van Steve Vandenberghe

Steve Vandenberghe wijst erop dat de overgang van secundair naar hoger onderwijs soms heel groot is. Er wordt met twee snelheden aan onderwijs gedaan. Zien de sprekers deze crisis als een momentum om secundair en hoger onderwijs beter op elkaar af te stemmen en die overgang kleiner te maken? Hij denkt daarbij niet alleen aan het digitale afstandsonderwijs.

De praktijklessen zijn belangrijk voor hoger onderwijs en universiteitsonderwijs. Dat baart de studenten veel zorgen. Zij vragen zich af of zij genoeg zullen kunnen oefenen. Zullen de sprekers daar in de toekomst extra aandacht aan besteden? De crisis zal nog wel een aantal maanden duren.

Het verheugt Steve Vandenberghe dat de sprekers het niet alleen hadden over mentale weerbaarheid bij de studenten, maar ook over het mentale welzijn van de personeelsleden. Dat is ook in hogescholen belangrijk. Steve Vandenberghe vraagt hoe hun welzijn structureel zal worden aangepakt de volgende maanden.

Kunnen de sprekers inschatten of de beperkte tegemoetkomingen in het onderwijsbudget een gevolg zullen hebben op de kwaliteit van het hoger onderwijs?

Er zijn vragen bij de examens in januari en juli 2021. De studenten hebben veel meer hun plan moeten trekken. Wordt daar rekening mee gehouden bij de examens? Worden de vragen bijgesteld? Worden er vaste systemen gebruikt om de vragen aan te passen?

Zullen de studenten die nu met de coronacrisis en met afstandsonderwijs worden geconfronteerd, daar later de gevolgen van ondervinden bij het zoeken van een job?

Steve Vandenberghe wil ook weten hoe het Erasmusprogramma verloopt. Kunnen de studenten nog steeds op uitwisseling? Is er in een alternatief voor de uitwisselingen in het buitenland? Dat is belangrijk om mee te kunnen in Europa en de wereld.

Studenten kunnen goed overweg met digitale media. Maar misschien hebben de docenten en de proffen extra opleiding nodig rond digitale geletterdheid?

3. Vragen van Jos D'Haese

Jos D'Haese heeft een vraag over het door de Vlaamse Regering aangekondigde steunpakket van 38 miljoen euro voor het hoger onderwijs, om de coronakosten op te vangen en om extra te investeren in studentenvoorzieningen. Hoe zal daar concreet mee worden omgegaan? Welk deel van dat pakket gaat naar de studentenvoorzieningen?

De voorbije vijf jaar was het aantal vragen bij studentepsychologen al met 60 procent gestegen. Hebben de sociale diensten tijdens de coronacrisis alle vragen kunnen beantwoorden? Zijn er voldoende middelen om de kwaliteit van deze zorgverlening voor studenten te garanderen?

Een op de tien studenten zit door de coronacrisis in financiële problemen, meldt de VVS. Een noodfonds blijft voorlopig uit. Zien de sprekers hiervan al impact bij hun sociale diensten? Kunnen alle aanvragen worden behandeld? Zijn daar voldoende middelen voor?

Veel studenten moeten thuis zitten. Het ontbreken van sociaal contact is niet bevorderlijk voor hun mentaal welzijn. Samen veilig studeren zou een grote hulp kunnen zijn om uit het isolement te komen. Er zijn studeerplekken. Bijvoorbeeld de stad Antwerpen voorziet in dergelijke plekken, maar minder dan anders. Wordt er veel gebruikgemaakt van die plekken? Volgens Jos D'Haese is dit een belangrijke faciliteit voor de studenten om de winter goed door te komen.

Er bestaat een procedure voor studenten om het leerkrediet terug te vragen die ze door de coronaovermachtssituatie zijn kwijtgespeeld. Die overmachtssituatie blijft doorlopen. Hoe staan de sprekers tegenover de uitbreiding van dat systeem, om

de studenten te beschermen tegen het verlies van het leerkrediet? Het gaat er niet om hen hogere cijfers te geven dan ze anders zouden behalen, maar om ervoor te zorgen dat ze hun leerkrediet niet verliezen als ze niet slagen.

4. Vragen van Koen Daniëls

Koen Daniëls erkent dat er in het hoger onderwijs zeer grote inspanningen zijn geleverd. Dat was ook zo in het leerplichtonderwijs. Hij hoorde van docenten dat het onlineonderwijs, zowel aan de hogescholen als aan de universiteiten, 'the sound of silence' is. Er komt heel weinig feedback. Is er voor de docenten en profen meer ondersteuning, om te bekijken hoe dat toch anders kan worden georganiseerd?

In de hogescholen zijn er meer praktijklessen. De studenten werden daar al vanaf maart 2020 mee geconfronteerd, en thans alweer. Een hogeschoolopleiding duurt gemiddeld drie jaar. Zal dit nog kunnen worden gecompenseerd? Zijn er inhoudelijke problemen in de opleidingen tot maatschappelijk assistent of tot leraar?

Koen Daniëls vindt het een goede zaak dat er voor wat betreft Erasmus met één stem wordt gesproken met Buitenlandse Zaken. Hoe zien de sprekers dat voor de komende tijd? Zijn er nog aanvragen? Vertrekken er nog studenten? Of niet? Wordt het afgeraden? Hoe wordt daar op dit moment mee omgegaan? Voor veel studenten is Erasmus een sterke motivator om te studeren.

De VVS gaf aan dat er te weinig werd gecommuniceerd met de studenten. Zij stelden voor om via sociale media te communiceren. Langs de andere kant geven de studenten aan dat ze al veel mails krijgen. Wordt er voldoende rechtstreeks gecommuniceerd? Koen Daniëls heeft het gevoel van wel, maar vanwaar komt dan die klacht van de VVS?

Koen Daniëls wil het hebben over de afstemming tussen universiteiten en hogescholen, een onderwerp waarvan hij vermoedt dat de sprekers van de VLIR en de VLHORA het bewust uit de weg zijn gegaan. Op een bepaald moment schakelde de UGent, terwijl de hogescholen in diezelfde stad van niets wisten. Zij konden er enkel kennis van nemen. De VLIR beveelt een interuniversitaire afstemming aan en om de instellingsspecifieke maatregelen op dat niveau te houden. Zijn er nu afspraken tussen de VLIR en de VLHORA om te vermijden dat, als er in de toekomst nog eens wordt geschakeld in een studentenstad, de hogescholen niet rechtstreeks betrokken zijn? Of moet de overheid dat allemaal regelen? Maar dan komt dat wellicht op gespannen voet te staan met de aanbeveling van de VLIR.

De studenten zijn in het hoger onderwijs geen tegenpartij maar betrokken partij. Koen Daniëls denkt daarbij aan de aanpassing van ECTS-fiches bij examens en dergelijke.

De eerstejaarsstudenten hebben een heel rare afsluiting van het zesde middelbaar gehad, ze hebben op een atypische manier moeten kiezen voor een opleiding in het hoger onderwijs en ook voor een instelling, en nu zitten ze op een zeer atypische manier in die hogescholen. Koen Daniëls maakt zich zorgen over die studenten. Zijn de VLIR en de VLHORA daar ook bezorgd over? Zetten zij daar specifiek op in? Moeten daar nog andere zaken voor gebeuren?

De mondhygiënisten hadden bij een aantal stages het gevoel dat hun stage misschien beter niet was doorgedaan. In het hoger onderwijs zijn er niches die zo klein zijn dat ze worden vergeten. Zijn er nog dergelijke niches? Of zijn er ook niches die in de eerste golf werden gemist en die nu, in de tweede golf, naar boven zijn gekomen?

5. Vragen van Kristof Slagmulder

Kristof Slagmulder herinnert zich de hoorzitting met de VVS (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 536/11). Op basis van een vragenlijst hadden zij vastgesteld dat het mentaal welbevinden van de studenten is verslechterd. Wordt deze vragenlijst over alle hogeronderwijsinstellingen verspreid? De VVS zei dat veel studenten onvoldoende weten waar ze terecht kunnen met mentale problemen. Is dat een terechte opmerking? Communiqueert elke hogeronderwijsinstelling daar even duidelijk over? Vaak zijn de wachttijden om een studentenpsycholoog te raadplegen erg lang. Kristof Slagmulder vraagt hoe dit kan worden opgelost.

Studenten verpleeg- en geneeskunde staken de voorbije maanden de handen uit de mouwen in ziekenhuizen en woonzorgcentra. Hoe is de mentale hulpverlening voor deze studenten? In bijna alle instellingen werden psychologen ter beschikking gesteld. Hebben deze studenten hiervan gebruikgemaakt?

Hoe zit het met de studenten met een auditieve beperking? Onlinelessen, mondkmaskers en onstabiele internetverbindingen maken het er voor hen niet gemakkelijker op. Wordt hier voldoende aandacht aan besteed? Worden zij voldoende ondersteund en geïnformeerd over de mogelijkheden die hun ter beschikking staan?

In de zorgsector mogen de stagebegeleiders niet meer fysiek naar de stageplaatsen. Daarom ondersteunen ze maximaal online. De onderwijsinstellingen stellen middelen ter beschikking om de studenten tijdens hun stage te volgen. Over welke middelen gaat het hier juist? Hoe wordt deze werkwijze geëvalueerd?

Heel wat studenten verpleegkunde kregen door corona unieke leeransen. Tijdens hun stage liepen ze natuurlijk het gevaar zelf besmet te geraken. Is er daar meer informatie over?

Het is een grote uitdaging om de studenten zonder leerachterstand het academiejaar te laten afronden. Een deel van de studenten studeert af na de examenperiode van januari 2021. Wegens de code zwart zijn er heel wat labo's, werkseminaries en stages die meetellen voor de evaluatie, opgeschort. Heeft dit voor studenten een invloed op hun studievoortgang? Hebben de universiteiten en hogescholen daarover al concrete klachten gekregen? Wanneer deze studenten niet tijdig kunnen hernemen, riskeren ze hun diploma niet te kunnen behalen begin 2021 en moeten ze misschien wel een halfjaar wachten. Nu vangen de zogenaamde boostersessies het probleem zo veel mogelijk op.

In het academiejaar 2019-2020 konden studenten corona als overmacht invoeren voor de examens in juli en augustus 2020. Daar is veel gebruik van gemaakt. Zal dat ook in het academiejaar 2020-2021 nodig zijn?

Tijdens de eerste golf werden veel kanttekeningen gemaakt bij het organiseren van digitale examens. Hoe staat het nu met de privacy, met de dataveiligheid en met de garantie dat de student niet vals speelt? Hebben de hogeronderwijsinstellingen daar een beleid voor? Zijn alle docenten ondertussen voldoende vertrouwd met de digitale tools?

Hebben alle hogeronderwijsinstellingen al voorbereidingen getroffen voor het coronaveilig openstellen van studieruimtes? Wordt hiervoor opnieuw samengewerkt met de lokale besturen en eventueel met de culturele sector?

Kristof Slagmulder hoort dat de crisis op lange termijn een voordeel kan opleveren voor de hogeronderwijsinstellingen, bijvoorbeeld op het vlak van levenslang leren. Door corona wordt er meer aandacht besteed aan digitaal onderwijs. Daar kan een

businesscase van worden gemaakt. In welke mate zijn de universiteiten en hogescholen al bezig met het omzetten van het ingestelde afstandsonderwijs naar een businessmodel dat een nieuw segment van studenten kan aantrekken? Levenslang leren zal in de toekomst alleen maar belangrijker worden. Welke langetermijnlessen worden er uit deze crisis getrokken voor een verdere algemene digitalisering van het hoger onderwijs? Daar kunnen voordelen aan vastzitten, bijvoorbeeld het feit dat er vanwege de digitalisering minder infrastructuur nodig is. Die infrastructuur kan anders worden aangewend of misschien zelfs verkocht worden.

6. Vragen van Brecht Warnez

Brecht Warnez vindt dat Vlaanderen en het hoger onderwijs elkaar nog op een aantal punten kunnen versterken. De hogeronderwijsinstellingen hebben heel wat inspanningen geleverd. Maar die werden niet altijd opgemerkt. Ze hadden een bijzondere aandacht voor het welzijn van de meest kwetsbaren. Die weten niet altijd waar ze met hun problemen naartoe moeten. Inzetten op communicatie is een absolute quick win, maar hier moet worden onderstreept dat er ook eigenaarschap en verantwoordelijkheid is bij de studenten zelf. Zij moeten echter wel goed weten bij welk aanspreekpunt ze terecht kunnen. Daar is een belangrijke rol weggelegd voor de stuvo's. Die beschikken over data, mailadressen en gegevens over leerproblemen van studenten. Maar hebben zij voldoende weet van andere initiatieven en actoren zoals lokale besturen, de CAW's of studentenverenigingen? Hoe zien de sprekers dat? Hoe kan de overheid de stuvo's versterken? Welke rol kunnen de coördinatoren hierbij spelen? De stuvo's zouden de kernspelers moeten zijn in het netwerk van voor het welzijn van de studenten relevante actoren. Vinden de sprekers dat er nog andere belangrijke actoren zijn? Of zien zij een ander aanspreekpunt?

De VVS pleitte voor meer communicatie met de studenten vanuit Vlaanderen. Brecht Warnez vraagt de sprekers hoe zij hier de rol van Vlaanderen zien ten aanzien van de stuvo's, en van de hogescholen en universiteiten. Wie moet over wat communiceren?

De VVS stelt ook dat de instellingen en de overheid een gebrek aan eenheid van commando hebben. Hij hoorde de sprekers zeggen dat de communicatie met studenten, onderzoekers en medewerkers in de eerste plaats de verantwoordelijkheid is van de universiteiten en hogescholen, en dat dat soms wel eens botst met de communicatiedrang van de overheidsinstellingen. De VVS vraagt meer Vlaamse communicatie. Maar de studenten verwijzen ook naar de verschillende kleurencodes naargelang van de instelling. Dat leidde op een bepaald ogenblik in dezelfde stad tot een lappendeken van kleurencodes. Brecht Warnez denkt dat dit per stad of regio gelijk moet zijn. Wordt hier rekening mee gehouden? Kan er niet beter gezamenlijk worden gecommuniceerd, zodat in een stad of regio dezelfde maatregelen gelden? Brecht Warnez denkt overigens dat dit de taak is van de hogescholen en universiteiten, en niet van de Vlaamse overheid. Hij vraagt of gezamenlijke communicatie van hogescholen en universiteiten meerwaarde kan bieden. Kan de Vlaamse overheid daarbij helpen?

Brecht Warnez heeft, met betrekking tot de psychologische en semipsychologische steun van studenten, veel positieve signalen gehoord over de buddywerking van heel wat instellingen. Er is ook onlinezelfhulp mogelijk. Er is de website studeren-zonderblokkeren.be, ontwikkeld door de Arteveldehogeschool en al door een aantal hogescholen en universiteiten gebruikt. Dat is voor andere problemen, bijvoorbeeld inzake drugs en alcohol, tijdens de coronaperiode een grote hulp gebleken. Zien de sprekers meerwaarde in een Vlaanderenbrede uitrol van deze website? Het aanbieden van vijf consultaties bij een psycholoog met een maximumtussentijd van twee weken zou een haalbare doelstelling zijn. Kan dit als basisrecht worden gegarandeerd?

Er moet zeker ook aandacht uitgaan naar studenten met financiële problemen. Er zijn sociale fondsen. Er zijn ook fondsen van instellingen. Maar moeten die fondsen op instellingsniveau of op Vlaams niveau worden georganiseerd? De Vlaamse overheid en de federale overheid hebben extra middelen aan de OCMW's gegeven. De OCMW's hebben ervaring met mensen met financiële moeilijkheden, ook met betrekking tot het afdwingen van onderwijskansen voor mensen in een kansarme situatie. Men mag ook niet vergeten dat dit een wettelijke opdracht is van de OCMW's. Zien de sprekers geen alternatief voor de noodfondsen in het beter toeleiden van de studenten naar de OCMW's, maar ook omgekeerd: moeten de stuvo's die studenten niet proactiever opsporen? Hoe kan Vlaanderen dit mee organiseren?

Wanneer er opnieuw contactonderwijs mogelijk is, zullen de studenten elkaar meer dan ooit willen ontmoeten. Er moet worden gezocht naar gepaste en gecontroleerde studentenomgevingen. Brecht Warnez geeft de studentenrestaurants als voorbeeld. Nu zijn het takeaways. Als de studenten daar hun eten ophalen om het dan in gezelschap op hun studentenkamer te verorberen, dan is dat geen goede oplossing. Hoe denken de sprekers te kunnen zorgen voor gecontroleerde studentenomgevingen, eventueel in samenwerking met de lokale besturen? Kan Vlaanderen daar iets voor betekenen, eventueel in het Overlegcomité?

Brecht Warnez vindt ook dat het welbevinden van de personeelsleden onderbelicht is. Hij weet dat hogescholen en universiteiten daar al veel initiatieven voor hebben genomen. Wat kan Vlaanderen hier betekenen?

Brecht Warnez sluit af met een positief antwoord op de laatste aanbeveling van de VLIR. Hij is zeker bereid om een grondig debat te voeren over het hoger onderwijs. Hij vindt wel dat het secundair onderwijs en de overgang naar het hoger onderwijs daarbij moeten worden betrokken.

7. Vragen van Jo Brouns

Jo Brouns herinnert aan het massieve plan dat minister Ben Weyts voorbereidt over digitalisering en afstandsonderwijs. Hij wil 375 miljoen euro besteden aan de duurzame integratie van de digitalisering in het Vlaamse onderwijs. Dat geld zal vooral naar het leerplichtonderwijs gaan. Maar een expert als Dirk Van Damme zegt dat het met die digitalisering slecht gesteld is en dat er vragen moeten worden gesteld bij de competentie op dat vlak van het onderwijzend personeel (*Parl.St. VI.Parl. 2020-21, nr. 536/5*). Hoe denken de universiteiten en hogescholen daarover? Wat is hun visie op dat grote plan? Hebben zij daar nog aanbevelingen voor?

8. Vragen van Loes Vandromme

Loes Vandromme wil als vrouw in deze commissie aan het woord komen want, zo stelde zij vast, zowel bij de sprekers als bij de vraagstellers nam geen enkele vrouw het woord.

In de pers ziet zij dat bij de bevolking de interesse voor en het geloof en vertrouwen in wetenschappers nog nooit zo groot waren. Willen de sprekers monitoren wat het effect van deze coronacrisis is op het aantal studenten dat kiest voor hoger en universitair onderwijs? Zien zij effecten, specifiek in de medische wetenschap, bijvoorbeeld bij het in kaart brengen van virussen?

Loes Vandromme merkt in de lerarenopleiding, die zij van nabij volgt, dat het lerarentekort en de kwaliteit van het onderwijs zeker ook issues zijn waar de sprekers voldoende aandacht aan moeten schenken. Zij is vooral bezorgd over hoe de studenten die nu in de opleiding zitten hun stages kunnen volgen. Hoe kunnen zij worden ondersteund? Hoe kan de overheid hier helpen?

VII. Antwoorden namens VLIR en VHLORA

Luc Sels, rector KU Leuven en voorzitter VLIR, reageert op de opmerking over het gebrek aan uniformiteit in de door de universiteiten genomen maatregelen. De universiteiten hebben uitgevoerd wat werd overeengekomen bij de ontwikkeling van de pandemiematrix. De overheid besliste in overleg met de VLIR om de lokale crisiscellen als een belangrijke actor te betrekken en zo rekening te houden met de lokale omstandigheden. Tevens was afgesproken om te opteren voor onderwijs op de campus voor zover de veiligheid dat zou toelaten. De situatie verschilde in de maanden september en oktober 2020 heel erg van stad tot stad. In Antwerpen was er in september 2020 een relatief hoge viruscirculatie, in Leuven een lage. Er waren grote regionale verschillen. Bij wijze van voorbeeld: in Louvain-la-Neuve was de besmetting op een bepaald ogenblik zeven keer groter dan in Leuven. Nochtans ligt er tussen beide steden maar 25 kilometer. Een uniforme maatregel is dus niet altijd de juiste aanpak. Ook de campusinplanting verschilt. Antwerpen is een veel grotere stad. In Leuven ligt de grootste campus buiten de stad. Er is ook het aantal internationale studenten. Leuven heeft er dit jaar 13.000. Een code oranje of rood zou betekenen dat een heel grote groep zeer vlug in isolement zou zitten. In Antwerpen is dat ook heel anders. Ook het percentage kotstudenten, en dus het aantal pendelbewegingen, verschilt. Al die verschillen hebben op bepaalde momenten tot verschillende keuzes geleid. Dat gebeurde altijd met een goed wederzijds begrip tussen de universiteiten. Luc Sels verdedigt tot op vandaag de sub-regionale fijnmazigheid van dat model. De pers speelt dat graag uit in termen van antagonisme en verschillende visies. Zo wordt er wel eens op gewezen dat dit een chaotische aanblik geeft, maar dat is niet zo. De visies in de verschillende steden konden rekenen op het draagvlak van docenten en studenten. In de realiteit is het verschil tussen de codes oranje en rood trouwens niet zo groot. De keuzes werden nauwgezet nageleefd.

Wat de afstemming met de hogescholen betreft, stelt Luc Sels dat er binnen de Associatie KU Leuven tot de lockdown van november 2020 elke vrijdagnamiddag overleg was tussen de universiteit en de hogescholen. In het Leuvense maken de hogescholen net zo goed deel uit van de lokale crisiscel. De afstemming was optimaal.

De laatste anderhalve maand werd een overlegmodel ontwikkeld, dat volgens Luc Sels behouden zou moeten blijven: met de voorzitter en ondervoorzitter van de VLIR, de voorzitter en ondervoorzitter van de VHLORA, de minister van Onderwijs en een aantal experts, virologen of statistici, regelmatig samenzitten en keuzes maken. Dat loopt sinds midden oktober 2020 zeer vlot. Dat model had vroeger geïstitutionaliseerd kunnen worden, maar iedereen heeft een proces van voortschrijdend inzicht doorgemaakt. Bepaalde inzichten zullen in het tweede semester van het academiejaar 2020-2021 of bij een volgende pandemie of calamiteit nog hun vruchten kunnen afwerpen.

Er lagen bij de universiteiten al veel meer digitale mogelijkheden klaar dan de buitenwereld inschatte. Luc Sels wil de scherpe weergave van de uitlatingen van Dirk Van Damme nuanceren. Men heeft iedereen onlineonderwijs kunnen geven, maar pedagogisch-didactisch en qua streamingcapaciteit stond in het voorjaar van 2020 nog niet alles op punt. De zomer van 2020 was essentieel om de nodige stappen te zetten.

Luc Sels signaleert dat er op de lange termijn grote problemen zullen zijn inzake investeringskredieten voor het hoger onderwijs. Dat gaat in eerste instantie over infrastructuur en gebouwen. Wie investeert in digitalisering moet ook investeren in aangepaste gebouwen die aangepast zijn aan de vereisten van hybride onderwijsvormen. Dit is volgens Luc Sels een grote uitdaging voor de toekomst.

Digitalisering mag ook geen doel op zich zijn. Het gaat erom waarvoor men digitalisering gebruikt. Er wordt volop gewerkt aan beter onlineonderwijs. Maar digitalisering kan ook worden gebruikt voor nieuwe doelgroepen. Luc Sels denkt daarbij aan werkstudenten en levenslang leren. Maar ook aan learning analytics en aan het beter bewaken van studievoortgang van studenten. De digitaliseringsagenda moet gepaard gaan met een agenda over wat men in het hoger onderwijs wil realiseren, en welke rol dit heeft ten aanzien van de maatschappij.

Luc Sels heeft veel bewondering voor de rol die de studentenvertegenwoordigers de voorbije weken en maanden hebben opgenomen, en dat in moeilijke situaties. Dat overleg is bijzonder intensief geweest. Er ging geen week voorbij zonder dat alle studenten door de rectoren werden aangesproken met heel gerichte e-mails en ze werden ook voortdurend betrokken bij de beslissingen.

Het eerste wat men op het leerplatform ziet is de module met het aanbod voor psychisch welbevinden. Toch wordt een bepaalde groep niet bereikt. Luc Sels vreest dat dit de doelgroep is die, wat men ook doet, een drempel ervaart om die stap te zetten. Zelfs met een anonieme chatfunctie lukt het niet. Dat is een grote zorg. In een normale situatie kan dat ondervangen worden met direct sociaal contact en doorverwijzing door andere studenten. Luc Sels meent dat het maximale wordt gedaan en dat er al veel is ontwikkeld. Dit moet in handen van de universiteit blijven. Laat de universiteiten onderling afstemmen wat ze samen kunnen ontwikkelen. Continueer het overleg met AHOVOKS en het kabinet. Maar de communicatie moet heel goed afgestemd worden. Er kan wel ondersteuning zijn door de overheid. Studenten hebben geen boodschap aan tegenspraak in de communicatie of aan een afwijkende stijl.

Sommige critici beweren dat de universiteiten te vroeg hebben beslist in welke code ze zouden starten. Luc Sels wil dat verhaal de wereld uit helpen. Het model dat in Leuven werd ontwikkeld stelt dat de keuzes tien dagen op voorhand moeten worden gemaakt. Dat was in de andere universiteiten min of meer ook zo. Er is altijd flexibiliteit geweest. Er werd heel snel geschakeld. Niet reeds in juli 2020, maar pas een week voor de start in september 2020 werd beslist hoe er zou worden gestart.

Voor wat betreft de praktijklessen en de examens in januari 2021 is Luc Sels blij dat er in de zeer moeilijke maand november 2020 uitzonderingen werden gemaakt voor een cluster van biomedische opleidingen want daardoor zijn de vaardigheidstrainingen, de praktijklessen en de labo-oefeningen in een veilige omgeving kunnen doorgaan, wat nu toelaat om de drie weken voor de kerstonderbreking van 2020 zo veel mogelijk in te zetten op de opleidingen in wetenschap en technologie. Wat nog gedigitaliseerd kon worden, werd digitaal aangeboden. Wat nog rest aan niet-digitaliseerbare praktijkoefeningen zal op de campus worden aangeboden. Dat laat veel studenten toe om in die laatste weken nog direct sociaal contact te hebben, en om op die manier goed voorbereid met de juiste studievoortgang aan de januarizitting van 2021 te beginnen.

Bij de hogescholen liggen de verhoudingen tussen de onderwijscomponenten anders. Maar Luc Sels maakt zich sterk dat er geen studieduurvertraging zal zijn. In het tweede semester van het academiejaar 2020-2021 zal er altijd voorrang worden gegeven aan het op de campus brengen van wat niet online kan worden gebracht.

Luc Sels maakt zich niet te veel zorgen over de impact op tewerkstellingskansen door wat er is gebeurd aan de kant van het onderwijs. Maar de arbeidsmarkt zou natuurlijk wel klappen kunnen krijgen en dat zal de kansen natuurlijk wel bepalen. Men moet er rekening mee houden dat de studentenaantallen de volgende jaren zullen toenemen. De studenten zullen langer in het onderwijs blijven omdat dat

een beter alternatief is dan het ontbreken van werk. Dat zal financiële implicaties hebben, en er zal ook meer zorg en opvolging voor de studenten moeten zijn, evenals een goede begeleiding op de arbeidsmarkt. Dat wordt een belangrijk aandachtspunt voor het onderwijs aan de universiteiten.

Rik Van de Walle, rector Universiteit Gent, ondervoorzitter VLIR, onderschrijft alles wat Luc Sels heeft gezegd en beperkt zich tot enkele aanvullingen. In zijn bureau hangen drie woorden: 'twijfel', 'nuance' en 'vertrouwen'. Dat laatste woord is voor Rik Van de Walle heel belangrijk. Op basis van vertrouwen wordt er heel wat informatie uitgewisseld tussen de universiteiten.

Wat de financiën betreft, hebben de universiteiten globaal hoge meerkosten en minder inkomsten. De coronacrisis zal dus veel geld kosten. De Vlaamse overheid neemt gelukkig een aantal compenserende maatregelen. De middelen die de universiteiten krijgen via verschillende initiatieven van de Vlaamse overheid zullen het verlies echter niet dekken. Rik Van de Walle heeft daar begrip voor, maar het betekent wel dat de universiteiten keuzes zullen moeten maken.

De universiteiten zullen prioritair in extra middelen voorzien voor studenten die in financiële moeilijkheden komen. Die beslissing werd in Gent genomen door de raad van bestuur. Rik Van de Walle vindt het onaanvaardbaar dat studenten door de coronacrisis niet zouden kunnen voortstuderen aan de universiteit. Deze keuze betekent dat er op andere posten zal moeten worden bespaard.

Volgens Rik Van de Walle is het niet zo dat studenten die nu afstuderen misschien minder competenties zullen hebben waardoor zij minder kans zouden maken op de arbeidsmarkt. Twee belangrijke principes die het coronabeleid van de universiteiten sturen zijn: studieduurverlenging vermijden en het kunnen verwerven van alle essentiële competenties die zijn verbonden aan de gevolgde opleidingen. Dat vergt soms wat herschikkingen van vakken en het herdenken van onderwijsvormen, leervormen en evaluatievormen. Rik Van de Walle garandeert dat de studenten de essentiële competenties verworven zullen hebben wanneer zij afstuderen. Hij garandeert dit ten aanzien van de studenten maar nog meer ten aanzien van het afnemende werkveld. Uit de crisis en de daaraan gekoppelde moeilijkheden mag niet worden afgeleid dat er een soort van tweederangs afgestudeerden op de markt zullen komen.

Ten aanzien van de vraag of de uitwisselingen van studenten met het buitenland nog zullen kunnen doorgaan, hebben de verschillende universiteiten een verschillend beleid, maar voor de studenten komt het min of meer op hetzelfde neer. Voor de UGent blijven uitwisselingen mogelijk voor masterproeven, stages en veldproeven, met andere woorden voor onderwijsactiviteiten in het buitenland die niet kunnen worden vervangen door een activiteit aan de eigen universiteit. Uitwisselingen die enkel betrekking hebben op het volgen van vakken aan een buitenlandse universiteit zijn in het tweede semester van het academiejaar 2020-2021 niet toegelaten omdat er zeer veel bestemmingen zijn met negatieve reisadviezen van Buitenlandse Zaken.

Met betrekking tot het studentenwelzijn heeft Rik Van de Walle een element toe te voegen aan wat Luc Sels al zei. Er is een enorm rijk aanbod, maar het is helaas niet altijd bekend bij de studenten. Dat probleem moet worden opgelost door aan de studenten zelf te vragen om samen met de universiteit in te staan voor de communicatie. De VVS doet daar fantastisch werk. Rik Van de Walle heeft geleerd dat wanneer studenten communiceren met medestudenten, dit niet zelden gemakkelijker wordt opgevangen dan wanneer een beleidsverantwoordelijke de studenten probeert te bereiken. Daar zal de komende weken en maanden op worden ingezet.

Bij de studentenpsychologen wordt een bottleneck ervaren. Het water staat hun aan de lippen. Er werd recent extra personeel ingezet. Ook wordt onderzocht of studenten psychologie bijstand kunnen verlenen. Rik Van de Walle vindt het fijn dat er in deze vergadering niet alleen over het welzijn van de studenten is gesproken, wat hij uiteraard heel belangrijk vindt, maar ook over het welzijn van personeelsleden. Het zou de personeelsleden van de universiteiten en hogescholen al heel veel helpen indien iedereen, ook de Vlaamse overheid, zou erkennen dat zij heel veel inspanningen doen ten dienste van het welzijn van studenten. Rik Van de Walle hoort medewerkers die zeggen dat zij vernemen dat er meer moet gebeuren voor de ondersteuning van het welzijn van studenten. Die mensen vragen zich af of dan niet geweten is dat zij al zeer veel doen. Waarom wordt dat niet vermeld? Rik Van de Walle wil de problemen met betrekking tot het welzijn van de studenten niet miskennen, maar hij roept wel op om te erkennen dat de instellingen en hun medewerkers al veel inspanningen doen voor hun welzijn. Die erkenning zou deze mensen enorm kunnen motiveren.

Als antwoord op de vraag van Loes Vandromme over het mogelijke effect op de inschrijvingen, en of er meer aandacht moet zijn voor medische opleidingen en technologieopleidingen, zegt Rik Van de Walle, die zelf ingenieur is, dat hij het altijd moeilijk heeft gehad met het toeleiden van 18-jarigen naar bepaalde opleidingen. Zelfs als het gaat over STEM-opleidingen of over medische opleidingen, nu het zo nodig is. De studenten moeten vooral vrij hun opleiding kunnen kiezen. Ze moeten kunnen kiezen voor datgene waarin ze gepassioneerd zijn. Rik Van de Walle roept op om daar niet te veel in te sturen.

Joris Hindryckx stelt vast dat er niet alleen veel vragen maar ook veel suggesties zijn. Alles wat zich nu voordoet, is een versnelling of verduidelijking van processen die al waren ingezet. De enige grote uitzondering is dat het aspect van de communityvorming, het student-zijn als dusdanig, waarschijnlijk een verloren zaak is voor heel veel mensen. Men is maar enkele jaren student. Dat zijn cruciale jaren in een mensenleven. Maar misschien kan er nog iets worden gered.

Het schakelen van de ene code naar de andere hangt af van regionale contexten. Het gebeurt heel fijnmazig. Het verschil tussen hogescholen en universiteiten werd altijd uitgesproken. De dialoog tussen hogescholen en universiteiten is in de coronacrisis intenser geworden. Maar ook duidelijker. De hogescholen bieden lessen aan in kleinere groepen en met veel meer practica. Er zijn veel meer lessen waarvoor er echt infrastructuur nodig is. Dat maakt het voor hogescholen moeilijker om naar een hogere code te schakelen.

Afstandsonderwijs is geen afstandelijke vorm van onderwijs maar een intieme vorm van onderwijs, aldus *Joris Hindryckx*. Er zat al een duidelijke onderwijskundige visie aan vast. Er is inderdaad meer onderwijstechnologie. Het onderwijs beleeft een soort van industriële revolutie. Interactief lesgeven was al mogelijk. Daarin werd nog meer geïnvesteerd. Doordat de middelen niet het aantal studenten volgen, moet er worden overgegaan tot een soort van mechanisering en digitalisering, om met dezelfde middelen meer mensen te bereiken. Het gaat niet alleen over digitalisering maar ook over actieve leeromgevingen. Het leer materiaal moet vaak eenvoudiger, meer exemplarisch zijn dan wanneer de studenten naar de campus komen. *Joris Hindryckx* maakt zich daarom niet veel zorgen over de kwaliteit van het afstandsonderwijs. De loskoppeling van de lesopdracht van het aantal contacturen was al lang gaande, vanaf het moment dat het over studiepunten ging. Nu is er alleen maar sneller geschakeld dan wanneer er eerst lange syndicale onderhandelingen hadden moeten worden gevoerd. Die trend zal zich ook na de coronacrisis doorzetten.

Wat betreft het psychologisch welzijn van de studenten laat *Joris Hindryckx* noteren dat het niet altijd aangenaam is student te zijn. Veel studenten hebben het

moeilijk om de leerstof te verwerven. Er zijn er die tegenslagen hebben. Het kan gebeuren dat zij het niet meer zien zitten, vooral dan eerstejaarsstudenten. Dat is van alle tijden. In examenperiodes neemt het psychisch welzijn af. Nu doet zich dat scherper voor. Het is moeilijker om dat goed op te vangen, ook voor de hogescholen. De communicatie verloopt moeilijker omdat de studenten niet aanwezig zijn. Joris Hindryckx waarschuwt voor een teveel aan communicatie. Ook interne communicatie is niet eenvoudig.

De nood aan psychisch welzijn bij studenten is groot. Maar ook bij docenten. Het feit dat dit erkend wordt, is ook een blijvende verworvenheid.

De studenten zijn meestal competent in de onderwijstechnologie dan de docenten. In zijn instelling worden massaal studenten ingeschakeld om docenten daarin bij te staan, aldus Joris Hindryckx. Zij doen dat met heel veel plezier.

De voorzitter bedankt alle sprekers voor hun toelichtingen en antwoorden op de vragen en sluit de hoorzitting af. Hij bedankt ze ook voor alle inspanningen die zij de afgelopen maanden al hebben geleverd en de komende maanden nog zullen moeten leveren.

Björn RZOSKA,
voorzitter

Koen DANIELS
Loes VANDROMME
Hannelore GOEMAN,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

AHOVOKS	Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen
buso	buitengewoon secundair onderwijs
CAW	centrum algemeen welzijnswerk
Ceival	evaluatiecel
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
DCD	Developmental Coordination Disorder
ECTS	European Credit Transfer System
GEES	Groep van Experts belast met de Exitstrategie
KPI	key performance indicator
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
lo	lichamelijke opvoeding
M-decreet	decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften
MFC	multifunctioneel centrum
MOEV	Motivatie, Ondersteuning, Expertise, Vernieuwing - Vlaanderen – Vitaliteit
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics
stuvo	studentenvoorzieningen
UGent	Universiteit Gent
VAPH	Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap
VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VOC	Vlaams Onderhandelingscomité
VVS	Vlaamse Vereniging van Studenten